

На основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о допунама Правилника о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања

Члан 1.

У Правилнику о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 5/19 и 1/20) у делу: „3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ” – одељак „Назив предмета: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК” после програма предмета: „СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК”, додаје се програм предмета: „ХРВАТСКИ ЈЕЗИК”, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

У програму предмета: „ПРИРОДА И ДРУШТВО”, после одељка: „III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА”, додаје се одељак: „IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ ПРИРОДА И ДРУШТВО КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ”, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

У програму предмета: „МУЗИЧКА КУЛТУРА”, после одељка: „III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА”, додаје се одељак: „IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ МУЗИЧКА КУЛТУРА КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ”, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

У делу: „4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ” – одељак „Назив програма: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК/ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ”, после програма: „ЧЕШКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ” додају се програми: „ХРВАТСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, МАКЕДОНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ, НЕМАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ и ВЛАШКИ ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ”, који су одштампани уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се почев од школске 2020/2021. године.

ТРЕЋИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ – МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

1. ХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Naziv predmeta

HRVATSKI JEZIK

Cilj

Cilj nastave hrvatskoga jezika jest jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom, te ovladavanje pravilnim usmenim i pisanim izražavanjem, njegujući svijest o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnoga identiteta; osposobljavanje za tumačenje odabranih književnih i drugih umjetničkih djela iz hrvatske i svjetske baštine, radi njegovanja tradicije i kulture hrvatskoga naroda i razvijanja interkulturalnosti.

Razred

treći

Godišnji fond sati

180 sati

ISHODI Obrađenom temom/područjem, učenik će biti sposoban:	PODRUČJE/TEMA	SADRŽAJI
<ul style="list-style-type: none">– čitati s razumijevanjem različite tekstove– opisati svoj doživljaj poročitnog književnog djela– izraziti svoje mišljenje o tekstu i potkrijepiti ga dokazima– zamjećivati i izdvajati teme u proznome i poetskome tekstu– ritam, rima srok: zamijetiti ponavljanja u stihu, kitici i pjesmi radi isticanja i naglašavanja neke ideje ili zvučnoga doživljaja pjesme, slušno i vidno zamjećivanje sroka– razumjeti i razlikovati šaljivu pjesmu među drugim pjesmama– povezati događaje i likove proznoga teksta s vremenom radnje i mjestom– odrediti osnovna obilježja lika prema izgledu, ponašanju i govoru– uočiti uspoređivanje dvaju pojmova po sličnosti– razlikovati pripovijetku od bajke u stvarnim događajima i likovima nasuprot nestvarnim– razumijeti basnu, zamijetiti osobine likova, uopćiti zaključak basne u obliku pouke, zamijetiti pripisivanje ljudskih osobina drugim živim bićima i stvarima– prepoznati dječji roman kao opširniji prozni tekst o djeci i njihovim pustolovinama– razlikovati samostalni govorni nastup (monolog) od razgovora (dijaloga), uljudno i prikladno sudjelovati u svakodnevnim različitim dijaloškim komunikacijskim situacijama, ostvariti kraći samostalni govorni nastup, zamijetiti ulogu neverbalne komunikacije	KNJIŽEVNOST	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija Stanislav Femenić, <i>Škola zove</i> Dubravka Grebener, <i>Kornjačina kuća</i> Tin Kolumbić, <i>Jesen u vinogradu</i> Milijana Kovačević, <i>Jesen što je</i> Mladen Pokić, <i>U mojem trnacu, Bezobzirne kapi</i> Ana Đokić, <i>Boje sreće</i> Luko Paljetak, <i>Umjetno disanje</i> Ludwig Jerzy Kern, <i>Dva ježa</i> Darko Cindrić, <i>Moji zimski praznici</i> Dubravka Ugrešić, <i>O sreći</i> Josip Kokotović, <i>Želje malog slapa</i> Marina Vujčić, <i>Ljubavni lanac</i> Katica Stubičar, <i>Visideda</i> Petra Sabolek, <i>Proljeće</i> Grigor Vitez, <i>Kakve je boje potok</i> Adam Rajzl, <i>Hvalisavci leptiri</i> Gustav Krklec, <i>Glasovi iz polja</i> Ljerka Puček, <i>Djetelina s četiri lista</i> Višnja Junaković, <i>Morska škola</i> Sonja Zubović, <i>Kad bi mene pitali</i> Božidar Stančić, <i>Kraj školske godine</i>

<ul style="list-style-type: none"> – prepoznati i imenovati pojmove govornik, sugovornik, slušatelj, poruka – razlikovati zamišljeni događaj od stvarnoga, pripovijedati o stvarnome i zamišljenom događaju – sudjelovati u stvaranju zajedničke priče prema zadanoj poticaju oblikujući jedan ili nekoliko događaja, poštujući uzročno-posljedične veze – razlikovati obavijest kao vrstu teksta čije su sastavnice provjerljive i istoznačne za sve primatelje – prepoznati i definirati obavijest, oblikovati kraću obavijest – izvještavati o obavljenome zadatku držeći se kronološkoga slijeda događaja – oblikovati i ispričati kratku priču prema poticaju, uočavati nejezične sastavnice u komunikaciji – oblikovati i pisati sastavak uz poticaj i bez njega – izražajno glasno čitati dramaski tekst (igrokaz) poštujući vrjednote govorenoga jezika, sudjelovati u dramskim improvizacijama – sudjelovati u raspravi poštujući uljudbena pravila, pridržavati se teme, poštujući tuđe i iznoseći vlastito mišljenje – osvješćivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine, pisati veliko slovo višestanih vlastitih imena voda i gora, naseljenih mjesta u zavičaju poznatih učeniku u skladu s pravopisnom normom, uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi č, ć, đ, dž, ie (ije/je, e/i) – razumjeti pojam imenice kao vrste riječi, razlikovati opće i vlastite imenice, razlikovati jedninu i množinu imenica – primjenjivati pravilo o pisanju višestanih vlastitih imenica u pisanju imena voda i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta koja učenik poznaje, nazivima ustanova i poduzeća, škola, kazališta – prepoznati umanjnice i uvećanice kao vrste imenica – pravilno izgovarati i pisati č i ć u umanjnicama na –ić, –čić, –čica, u uvećanicama na –čina – pravilan izgovor i pisanje ije/je/e/i u češće rabljenim umanjnicama i uvećanicama – razlikovati glagole kao riječi kojima izričemo što tko radi ili što se događa, prepoznati glagol u rečenici prema pitanjima što netko radi, što se događa – razlikovati pridjeve kao riječi koji opisuju imenicu i i odgovaraju na pitanje kakvo je što, čije je što (opisni i posvojni pridjevi) – rabiti dvotočje i zarez kao interpunkcijske znakove, pravilno ih koristiti u nabranjanju – pravilno pisati opće kratice: r., uč., itd., npr., te češće oznake za mjere – razlikovati igrani film za djecu od animiranoga filma, prepričati filmsku priču – razlikovati dječije časopise i stripove od ostalog tiska – prepoznati radijsku emisiju za djecu, raspravljati o njoj, zamijetiti zvučna izražajna sredstva – pronaći traženi pojam u dječjoj enciklopediji služeći se kazalom i abecednim redom 	<p>Proza</p> <p>Ana Diaz, <i>Pet škola</i> Smilja Kursar Pupovac, <i>Stara maslina</i> Arnold Lobel, <i>Iznenadjenje</i> Božidar Prosenjak, <i>Kućni ljubimci</i> Stjepan Lice, <i>Krugovi oko glave i oko srca</i> Mladen Kopjar, <i>Zub mudrosti</i> Josip Kokotović, <i>Jesen u meni</i> Stanislav Femenić, <i>Kokošja pamet</i> Miecyslav Malinski, <i>Važan razgovor</i> Ema Pongračić, <i>Smeđe čarape s bijelom crtom i jedna nestalna lampa</i>, <i>Sve moje mame</i></p> <p>Bruno Kuman, <i>Kako je snijeg pao</i> Ela Peroci, <i>Slatko vrhne</i> Zlatko Krilić, <i>Ivana</i> Ezop, <i>Zec i kornjača</i> Sanja Kursar Pupovac, <i>Tatin dan</i> Sanja Pilić, <i>Maškare, ah, maškare, Dan planete Zemlje i divnih dječaka</i>, <i>Završetak škole</i> Slavka Šobić, <i>Što žubori potocić</i> Dubravko Horvatić, <i>Grički top</i> Nada Iveljić, <i>Različiti – pa šta</i> Ana Đokić, <i>Proljeće je, a u meni nemir</i> Sanja Polak, <i>Daruje slikovnice</i> Marica Milčec, <i>Sve su gliste iste</i> Biserka Drbohlav, <i>Kako je zec nosio uskrсна jaja</i> Marina Gabelica, <i>Plavo iznenadjenje</i> Zoran Pongračić, <i>Stonoga devedesetodevetonoga</i>, <i>Basne sa sirom</i> Ksenija Grozdanić, <i>Andrejev dan</i></p> <p>Dramski tekstovi</p> <p>Ksenija Grozdanić, <i>Ljetno – jesenski razgovor</i>, <i>Gdje rastu krafnice</i>, <i>Muke zbog jabuke</i>, <i>Lastavica se vraća kući</i>, <i>Zaboravljeni</i> Josip Balaško, <i>Zimski razgovor</i> Zvonko Todorovski, <i>Travanj</i> Ljerka Puček, <i>Divlja svinja kod liječnika</i></p> <p>Popularno znanstveni i informativni tekstovi</p> <p>Izbor iz ilustriranih enciklopedija i časopisa za djecu.</p> <p>DOMAĆA LEKTIRA (izabrati sedam djela, obavezna prva dva)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mato Lovrak, <i>Vlak u snijegu</i> 2. Ivana Brlić-Mažuranić, <i>Čudnovate zgrade Segrta Hlapića</i> 3. Luko Paljetak, <i>Miševi i mačke naglavačke</i> 4. Vladimir Nator, <i>Bijeli jelen</i> 5. Dubravko Horvatić, <i>Grički top</i> 6. Sanja Polak, <i>Dnevnik Pauline</i> ili <i>Drugi dnevnik Pauline P.</i> 7. Sanja Pilić, <i>Nemam vremena, E bas mi nije žao, Hoću i ja</i> 8. Stanislav Femenić, <i>Ludi kamen</i> 9. Hugh Lofting, <i>Pripovijet o doktoru Dolittleu</i> 10. Nada Iveljić, <i>Šestinski kišobran, Čuvarice novih krovova</i> 11. Božidar Prosenjak, <i>Sijač sreće</i> 12. Gianni Rodari, <i>Putovanje plave strijele, Čipolino</i> 13. Hrvatske narodne bajke 14. James M. Barrie, <i>Petar Pan</i> 15. Slavko Kolar, <i>Jurnjava na motoru</i> 16. Frank Lyman Baum, <i>Čarobnjak iz Oza</i> 17. Otfried Preussler, <i>Mali vodenjak, mala vještica</i> 18. Elwyn Brooks White, <i>Paukova mreža</i> 19. Dragutin Horčić, <i>Čadave zgrade</i> 20. Basne (izbor) <p>Književni pojmovi:</p> <p>Tema Ritam, srok/rima Šaljiva pjesma Događaj, lik, vrijeme radnje, mjesto radnje Obilježja lika Usporedba Pripovijetka Basna, pouka Dječji roman</p>
<p style="text-align: center;">JEZIK</p> <p style="text-align: center;">Gramatika, pravopis i ortoepija</p>	<p>Vrste riječi, opće imenice, vlastite imenice, jednina/množina Imena, veliko početno slovo Umanjenice, uvećanice Glas č, glas ć Ije, je Glagoli Pridjevi; opisni i posvojni pridjevi Nabranjanje, dvotočje, zarez Kratice</p>

	JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA	Jezična kultura Slušanje i govorenje, samostalni govorni nastup i razgovor, sporazumijevanje hrvatskim književnim jezikom Pripovijedanje, stvarni događaji, nestvarni događaji Stvaranje zajedničke priče prema poticaju Obavijest Izvješćivanje o obavljenome zadatku Stvaralačko pisanje – oblikovanje kraćeg sastava, uvod, glavni dio, zaključak Čitanje po ulogama Rasprava, raspravljanje Pisanje, poštivanje pravopisne norme, veliko slovo, skupovi ije/je u poznatim umanjenicama i uvećanicama, č i ć u umanjenicama i uvećanicama, kratice
		Medijska kultura Dječji film, glumac Radijska emisija za djecu Knjižnica, korištenje enciklopedije, dječja enciklopedija, sadržaj/kazalo, abecedni red Popis filmova 1. Z. Grgić, A. Zaninović, B. Kolar, <i>Izbor filmova o profesoru Baltazaru</i> 2. M. Blažeković, Palčić, <i>Čudnovate zgrade Šegrta Hlapića</i> 3. D. Vunak, <i>Mali vlak</i> 4. B. Dovniković, A. Marks, <i>Dva miša</i> 5. Lj. Heidler, <i>Lisica i gavran, Lisica i roda, Lav i miš</i> 6. M. Relja, <i>Vlak u snijegu</i> 7. V. Fleming, <i>Čarobnjak iz Oza</i> 8. A. Adamson, V. Jenson, <i>Schrek</i> 9. R. Minkoff, <i>Velika pustolovina Stuarda Maloga</i> 10. Filmovi iz serije animiranih i komičnih filmova o Loleku i Boleku, Tomu i Jerryju, Mickeyu Mausu, profesoru Baltazaru, Ch. Chaplinu 11. Televizijske emisije s tematikom doma, škole, zavičaja

Ključni pojmovi: književnost, jezik, jezična i medijska kultura.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje trima predmetnim područjima.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvaća kreiranje godišnjeg i mjesečnih planova, kao i razvijanje priprema za sat/dan/tjedan. Godišnji plan sadrži broj sati po područjima raspoređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planiranim fondom sati po područjima i godišnjim fondom sati.

Program nastave i učenja predmeta Hrvatski jezik u trećem razredu osnovne škole čine tri predmetna područja: Književnost, Jezik i Jezična i medijska kultura. Preporučani broj sati po predmetnim područjima je: Književnost – 90 sati, Jezik – 50 sati i Jezična i medijska kultura – 40 sati. Sva područja prožimaju se i ni jedno se ne može izučavati izolirano i bez sudjelovanja u drugim područjima.

Pri kreiranju godišnjeg i mjesečnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Mjesečni plan sadrži rubriku s izvedbenim ishodima, definiranim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge sastavnice prema procjeni učitelja. Priprema za sat podrazumijeva definiranje cilja sata, definiranje ishoda u odnosu na cilj sata, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definirane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

Uz godišnji plan, oblikuje se lista raspoređenih tekstova po mjesecima, kao i domaća lektira. Distribucija tekstova po mjesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupiranju i povezivanju tekstova prema različitim kriterijima – priroda i uloga književnog djela; vrste tekstova; svrha tekstova: za čitanje/razumijevanje/prepričavanje/tumačenje; brzina napredovanja učenika; godišnja doba; značajni datumi i praznici; posebnosti učeničkog kolektiva, škole i lokalne zajednice; predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda; međupredmetne kompetencije itd. Dakle, povezanost je omogućena kombiniranjem tekstova u srodne tematsko-motivske cjeline prema različitim kriterijima.

Mogući primjeri funkcionalnog povezivanja tekstova po srodnosti djela mogu biti sljedeći (nikako i jedini):

– tema Svijet djetinjstva (Zvonko Todorovski: *Lukina nevolja*, Sanja Pilić: *Najbolja prijateljica*, Larisa Mravunac: *Kako sam s didom hranio životinje*, Sanja Polak: *Darujte slikovnice*)

– tema Jesen (Stanislav Femenić: *Škola zove*, Tin Kolumbić: *Jesen u vinogradu*, Milijana Kovačević: *Jesen što je*, Josip Kokotović: *Jesen u meni*)

– tema Zima i blagdani (Ema Pongrašić: *Smede čarape s bijelom crtom i jedna nestolna lampa*, Darko Cindrić: *Moji zimski praznici*, Tin Kolumbić: *Badnji dan*, Mladen Kopjar: *Odbrojavanje*, Bruno Kuman: *Kako je snijeg pao*)

– tema Ljubav (Engleska legenda: *Priča o ljubavi*, Bruno Kuman: *Mačija ljubav*, Marina Vujčić: *Ljubavni lanac*)

– tema Proljeće (Ksenija Grozdanić: *Lastavica se vraća kući*, Katica Stubičar: *Visideda*, Petrona Sabolek: *Proljeće*, Ana Đokić: *Proljeće je, a u meni nemir*, Zvonko Todorovski: *Travanj*)

– tema Ljeto i kraj školske godine (Višnja Junaković: *Morska škola*, Ljerka Pukec: *Putovanje*, Sonja Zubović: *Kad bi mene pitali*, Sanja Pilić: *Završetak škole*, Božidar Stančić: *Kraj školske godine*).

Navedeni primjeri pokazuju kako se književnournjetnički tekst može povezivati s drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovijedanja.

Izbor lektire za treći razred veoma je važan, jer učenici trebaju dalje ulaziti u svijet književnosti, voljeti čitati, biti motivirani za čitanje, što se za početak postiže uspjehom u čitanju (otuda u popisu lektire ima i kratkih tekstova i djela, ali i duljih u odnosu na drugi razred, a učeniku tematski i stilski vrlo bliskih, da bi se dalje njegovala i istrajnost u čitanju). S druge strane, na tom uzrastu važno je učenike upoznati s tekstovima različitih žanrova, kao i djelima različitim po vremenu nastanka. Tako se sada u lektiri, i u okviru književnoteorijskih pojmova, nalaze tradicijske vrste (narodna bajka). U lektiri su Hrvatske narodne bajke da bi učenici lakše upoznavali odlike te književne vrste.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati sposobnost čitanja književnih tekstova s razumijevanjem, poticati ljubav prema čitanju, graditi osjećaj za lijepo i vrijedno, njegovati osjećaj i

sposobnost razlikovanja lijepoga od ružnoga i razvijati istrajnost u čitanju i doživljavanju književnoga djela. Učenike je potrebno navikavati na opisivanje i izražavanje mišljenja o pročitanom književnom djelu. Čitanje zahtjeva vrijeme, istrajnost i posvećenost, a njegovanje tih obilježja predstavlja temelj za sva dalja učenja. Čitanjem književnoumjetničkih tekstova i u razgovoru o njima na satu gradi se kritičko mišljenje, jer bi učenici trebali imati sud o postupcima i osobinama likova, kao i o različitim događajima u tekstu. Iznimno je važno što književnost kod učenika snažno razvija empatiju, time što od čitatelja traži da se stave na mjesto drugoga i da razumiju različite osobine i postupke likova. Nastava književnosti jača nacionalni i kulturni identitet učenika upoznavanjem svoje književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda.

Školska lektira razvrstana je po književnim rodovima – lirski poezija, proza, dramski tekstovi za djecu i obogaćena izborom znanstvenopopularnih i obavijesnih tekstova. Obvezni dio školske lektire sastoji se, uglavnom, od djela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali i reprezentativna djela za djecu iz svjetske književnosti.

Domaća lektira obuhvaća značajna poetska i prozna djela dječje književnosti (Mato Lovrak: *Vlak u snijegu*, Ivana Brlić-Mažuranić: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, Hugh Lofting: *Pripovijest o doktoru Dolittleu...*) **Potrebno je da učitelj najmanje tri školska sata, od planiranih 90, posveti obradi književnih tekstova po izboru iz zavičajne književnosti vojvodanskih Hrvata primjerenih dobi učenika.** Izbor djela školske i domaće lektire primjeren je dobi učenika.

Pojedina djela iz obveznog korpusa su izborna. Učitelju se pruža mogućnost izbora hoće li na satu obrađivati:

– Milijana Kovačević: *Jesen što je* ili Josip Kokotović: *Jesen u meni*

– Darko Cindrić: *Moji zimski praznici* ili Bruno Kuman: *Kako je snijeg pao*

– Petrana Sabolek: *Proljeće* ili Ana Đokić: *Proljeće je, a u meni nemir*

– Grigora Viteza: *Kakve je boje potok* ili Slavka Škobić: *Što žubori potocić*

– Sanja Pilić: *Završetak škole* ili Božidar Stančić: *Kraj školske godine*.

Izbor dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda.

Tijekom obrade književnih tekstova učenici razvijaju prva literarno-estetska iskustva i oblikuju svoje stavove o djelu koje slušaju ili čitaju. Učitelj potiče učenike na iznošenje svojih stavova i njihovo potkrjepljivanje primjerima iz teksta.

Učenici usvajaju osnovne oblike kazivanja (oblike pripovijedanja) tumačeći tekstove iz školske i domaće lektire. Učenik bi trebao razlikovati opis od pripovijedanja u književnom djelu i uočiti dijalog u pjesmi, priči i dramskom tekstu.

Pri obradi lirskih i dramskih tekstova za djecu učenici se motiviraju na niz stvaralačkih aktivnosti koje nastaju povodom djela (izražajno recitiranje lirski pjesme, čitanje proznog teksta interpretativno, scenski nastup – izvođenje dramskog teksta, dramska igra, dramski dijalozi, gledanje dječje kazališne predstave, snimanje i komentiranje dramatiziranih ulomaka).

Razvijanje književnih pojmova kod učenika ne podrazumijeva učenje definicija, već imenovanje i opisno obrazlaganje pojma; uočavanje uloge određenog pojma u književnoumjetničkom tekstu.

Važno je poticati učenike da čitaju originalne tekstove autora.

Književna djela koja su doživjela ekranizaciju (*Vlak u snijegu*, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i druge narodne i autorske bajke) mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književnosti i filma, čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi dva medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Sati književnosti mogu se upotpuniti korištenjem digitalnih sadržaja. Nastavnicima i učenicima mogu biti od velike pomoći slušni zapisi, na kojima se čuje kako glumci izražajno i interpretativno kazuju izabrane tekstove. Također, u nastavu treba uvesti raznovrsne stvaralačke aktivnosti kojima se vrši usutavljanje obrađenih sadržaja (igre asocijacija, kreativne slagalice, interaktivni zadaci i kvizovi).

U nastavi Jezika učenici ovladavaju pisanim i usmenim standardnim hrvatskim jezikom. Program je usmjeren na usvajanje osnovnih gramatičkih pravila i njihovu primjerenu primjenu u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Gramatika

U programu su navedeni samo novi sadržaji iz gramatike, ali podrazumijeva se da se gradivo povezuje sa sadržajima obrađenim u prvom i drugom razredu.

Osnovna znanja iz morfologije proširuju se u vezi s imenicama, pridjevima i glagolima. Novu vrstu pridjeva – posvjerne pridjeve, treba uvesti tek pošto se ponove opisni pridjevi. Kad su u pitanju posvojni pridjevi, gradivo iz gramatike treba što više povezivati s pravopisom. Kako bi se odredio rod i broj pridjeva, treba ponoviti rod i broj imenica i ukazati učenicima na slaganje pridjeva s imenicom u rodu i broju, bez uvođenja novih termina.

Vrste riječi uočavati najprije na izdvojenim primjerima (u osnovnom obliku), a zatim uvježbavati na rečenici.

Nastavu gramatike treba povezivati s nastavom književnosti tako što književni tekstovi iz *udžbenika* mogu poslužiti za gramatičku analizu i kao primjer uporabe vrsta riječi u rečenici i različitih vrsta rečenica po obliku i značenju. Voditi računa o tome da primjeri budu jednostavni za analizu. Učitelj može i prilagoditi tekst, tako da primjeri budu tipični.

Pravopis

Pravopisna pravila učenici trebaju usvajati postupno, uz ponavljanje i vježbanje već naučenog i uz usvajanje novih sadržaja, i to putem različitih vježbanja kako na razini riječi tako i na razini rečenice.

Pisanje višesložnih geografskih naziva potrebno je povezati s nastavom prirode i društva – zavičajnom geografijom.

Poželjno je napraviti korelaciju s nastavom matematike u svezi s pisanjem krtica za mjerne jedinice.

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Područje Jezična i medijska kultura obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje, te medijsku kulturu.

Usmeno izražavanje učenika treba razvijati u razgovoru u kojem se usmjeravaju na jasno, precizno i razgovjetno izgovaranje rečenica, poštujući intonaciju i pravilno naglašavanje u rečenicama. U vođenom razgovoru o književnom ili neumjetničkom tekstu ili o određenoj temi, učenici odgovaraju na pitanja, postavljaju pitanja, iznose svoja mišljenja i stavove. Učenici se ohrabruju na oblikovanje usmenih poruka u kojima će iznijeti informacije na primjerima iz svakodnevnog života. Učitelj treba stvarati prilike i poticati učenike da govore, iznose informacije, svoja mišljenja, osjećanja itd.

U trećem razredu trebalo bi poticati učenike na prepričavanje, pričanje i opisivanje, na sažet i opširan način kako usmeno tako i pismeno.

Prepričavanje mora imati svoj cilj, treba biti planski i usmjereno. Potrebno je usmjeravati učenike kako na odabir činjenica tako i na odvajanje glavnog i manje važnog, i na kronološki tijek događaja. Prije prepričavanja sadržaje učenicima treba protumačiti/analizirati, predočiti i objasniti.

Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to je li u pitanju stvarnost ili fantazija, tj. je li riječ o reproduciranju nekog doživljaja, događaja i zamišljenog sadržaja (iz svijeta dječije mašte). Najčešće se počinje pričanjem doživljaja, potom događaja. Potrebno je ukazati učenicima da zanimljivo pričanje treba biti dinamično, da mogu slobodnije iznositi osobne doživljaje, stavove, biti maštoviti i originalni, te se emocionalno i slikovito izražavati.

Opisivanje – treba osposobljavati učenike da pažljivo promatraju, uočavaju, otkrivaju, zapažaju, uspoređuju, pa tek onda danu predmetnost misaono zaokružuju i jezično oblikuju. Učenici bi trebali lokalizirati ono što opisuju (vremenski, prostorno, uzročno), odabrati važna svojstva (odnos vanjskog i uvjetno unutarnjeg) i iznijeti osobni stav/

довно prema danoj pojavnosti. Budući da se opisanje često dovodi u blisku vezu s čitanjem i tumačenjem teksta (posebno književnoumjetničkog), potrebno je stalno usmjeravati pozornost učenika na ona mjesta u toj vrsti tekstova koja obiluju opisnim elementima (opis predmeta, enterijera, biljaka i životinja, književnih likova, pejzaža i sl.), jer su to i najbolji obrasci za spontano usvajanje opisanja kao trajne vještine u jezičnom očitovanju. Ciljeve i zadatke te vrste vježbanja trebalo bi postupno usložnjavati – od jednodimenzionalnog opisa vidljivog do promišljenog, analitičkog izražavanja doživljaja stvarnosti u kojoj će biti istaknuta samostalnost i individualnost učenika.

Izvjешćem se na jasan, objektivni i sažet način govori o nekom događaju. Na tom uzrastu potrebno je samo ukazati učenicima na osnovne odlike tog oblika izražavanja: na točnost prenošenja podataka, na autentično prezentiranje činjenica, na jednostavnost, na odsustvo osobnog komentara, subjektivnog doživljaja i imaginarnog. Nije potrebno zadati učenicima da napišu izvješće, već bi ih trebalo poticati da sažeto usmeno izvijeste o sebi (npr. o obavljenom zadatku kod kuće) u obliku odgovora na pitanja koja će učitelj postaviti. Tako će učenici vježbati biti ekonomični i precizni pri izražavanju.

Variranje jezičnog izraza odnosi se na poseban odabir i kombinaciju jezičnih sredstava. Književnim i neknjiževnim tekstovima učenicima bi trebalo ukazivati na različite mogućnosti uporabe riječi, sintagmi i rečenica u formalnim/neformalnim jezičnim situacijama, kao i na promjenu njihovoga značenja ovisno o kontekstu. Tijekom praktične nastave jezične kulture učenicima bi trebalo ukazivati da je neophodno govoriti onako kako to zahtjeva komunikativna situacija i s njom uskladiti jezične mehanizme.

Tijekom nastave jezične kulture trebalo bi osposobiti učenike za pravilno popunjavanje različitih i jednostavnih obrazaca; na primjer, obrazac za učlanjivanje u knjižnicu ili u sportski klub, pisanje pozivnice za rođendan i slično.

Na tom uzrastu ostvaruju se različite programske vježbe (pravopisne, jezične, leksičko-semantičke i govorne vježbe).

Pravopisne vježbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provjere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. U tom uzrastu trebalo bi primjenjivati jednostavne pravopisne vježbe koje su prikladne za jedno pravopisno područje. Pri ovladavanju pravopisnim načelima prikladne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, autodiktat, vježbe dopunjavanja i izbora pravilnog oblika riječi.

Jezična kultura učenika njeguje se i aktivnostima u igri, posebno jezičnim vježbama, na primjer, razgovor s književnim likom, zatim situacijske igre, odnosno stvarne situacije, na primjer, razgovor u prodavaonici, razgovor kod liječnika i slično. Mogu se odabrati i proširivati i dopunjavanje rečenica različitim vrstama riječi, promjena reda riječi u rečenici, promjena duljine rečenice i slično.

Primjenom leksičko-semantičkih vježbi kod učenika stvara se navika za promišljanje i traženje odgovarajućih jezičnih izraza za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Razvijanju smisla za precizno izražavanje i razumijevanje značenja riječi i izraza doprinose različite vježbe i na primjer: navesti riječi koji pripadaju različitim tematskim skupovima; riječi suprotnog značenja, ali iste vrste i istog roda i broja; promjena gramatičkog lica u tekstu; osnovno i preneseno značenje riječi i drugo.

Govorne vježbe kod učenika potiču maštu i kreativnost zbog čega bi ih trebalo češće primjenjivati u nastavi jezične kulture. Govorne vježbe u funkciji su izgrađivanja dobrog jezičnog ukusa, elokventnosti i fluentnosti u izražavanju. Na tom uzrastu prikladne mogu biti sljedeće govorne vježbe: recitiranje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatiziranog teksta i slično.

Nijedan školski pismeni zadatak ne izrađuje se u trećem razredu.

Aktivnosti i sadržaji iskazani u području medijska kultura uvjetovani su razvojnom dobi i zanimanjima učenika, okolinom (lokalne zajednice i njihova ponuda društveno-kulturnih i umjetničkih sadržaja) te upućivanjem na digitalne sadržaje dostupne svima bez obzira na mjesto školovanja ili stanovanja. Sadržaji izvan učioničkoga tipa zahtijevaju pojedinačni angažman svakoga učenika, aktiviranje zadobivenih znanja i kompetencija u smislu neposrednoga iskustvenoga učenja. Učitelj ima obvezu pratiti i poticati individualni razvoj učenika. Prepo-

ruča se najmanje jedanput godišnje zajednički posjet učenika i učitelja određenomu izabranom medijskom sadržaju.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocjenjivanje postignuća učenika formativno je i sumativno i realizira se u skladu sa *Pravilnikom o ocjenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i odgoju*. Ocjenjivanje bi trebalo biti usmjereno na dobivanje obavijesti o obrascima mišljenja i uvjetima pod kojim učenik može primijeniti zadobiveno znanje tijekom nastave jezične kulture u svakodnevnoj formalnoj i neformalnoj komunikaciji.

Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procjenom razine postignuća učenika. Naglasak bi trebao biti na sposobnostima učenika – na onome što učenik može ili pokušava učiniti. Tijekom procesa nastave i učenja učitelj kontinuirano i na primjeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti dovoljno jasna i obavijesna, da bi bila poticajna za dalje napredovanje učenika. Svaka aktivnost dobra je prilika za procjenu napredovanja i davanje povratne obavijesti, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procjenjuju vlastiti napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ ПРИРОДА И ДРУШТВО КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

1. ХРВАТСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Тема: Наше наслеђе

- Овако је било некада код Хрвата
- Живот у породици
- Школе
- Изглед хрватских кућа, салаши
- Стари занати
- Обичаји
- Одевање
- Исхрана
- Игре некада
- Знаменити Хрвати мога завичаја

IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ МУЗИЧКА КУЛТУРА КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

1. ХРВАТСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене композиције за певање у 3. разреду:

Химне

Лијепа наша домовино – државна химна Републике Хрватске

Песме за децу

Кад си сретан (Шведска)

На слово, на слово (Енглеска)

Ал' сам рђав (Марјан Киш)

Шапутање (Никола Херцигоња – Д. Лукић)

Срце (песма за благодан Материце)

Бубамара

Лијепа наша домовино (Ј. Руњанин – А. Михановић)

Гдје је онај цвјетак жути – Перголези-Жгањер

Зeko и поточић – Б. Михаљевић

Гле игре ли красне – В. А. Моцарт

Народне песме

С' оне стране Дунава (Србија)

Садила сам босиљак (Славонија)

У то вријеме годишта – божићна народна

Оде зима – швајцарска народна

Сиди дида на јендеку – народна

Игре уз песме и покрете – дидактичке игре

Ми селу иђемо (Краљичка писма)

Јутро на селу (Д. Д. Деначић – А. Кокић)

Јастук танца (Буњевачка игра)

Сиротица (Буњевачка игра)

Мали плес – народна

Духовна музика

Свим на земљи мир весеље (Божићна)

<https://www.youtube.com/watch?v=Db5p8q5Hw-0>

Препоручене композиције за слушање у 3. разреду:

Химне

Лијепа наша домовино – државна химна Републике Хрватске

Народни плес и песма

Дивојачко коло

Коло игра, тамбуруца свира (С. Мукић – Н. Кујунџић)

Кад засвира тамбурица јасна

Музичко-сценско дело

Шумска краљица (Фрањо Штефановић)

<https://www.youtube.com/watch?v=vY8dMw1Kfe4> **Филмска музика**

Књига о дунгли

<https://www.youtube.com/watch?v=08NlhjpVFsU>

<https://www.youtube.com/watch?v=JlnFkuHnXtE>

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ – МАТЕРЊИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

1. ХРВАТСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture</i> je njegovanje hrvatskoga jezika, očuvanje tradicije i upoznavanje kulturne baštine Hrvata i Hrvatske; razvijanje svijesti o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta i interkulturalnosti kao načina života u suvremenom društvu.
Razred	treći
Godišnji fond sati	72 sata

ISHODI Nakon obrađene teme/područja, učenik će moći:	PODRUČJE/TEMA	SADRŽAJI
1. Hrvatski jezik i književnost		
<ul style="list-style-type: none">– primjenjivati pravilo u pisanju višesložanih vlastitih imenica u pisanju imena voda i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta koje učenik poznaje, naziva ustanova i poduzeća, škola, kazališta– izvesti od zadanih riječi umanjence i uvećanice, pravilno ih pisati i rabiti u govoru– pravilno rabiti ije/je/e/i u češće rabljenim uvećanicama i umanjenicama i ostalim riječima u pisanju i govoru– rabiti dvotočje i zarez kao interpunkcijske znakove, pravilno ih upotrebljavati u nabranjanju– pravilno pisati opće kratice: r., uč., itd., npr. te češće oznake za mjere– razgovarati u skladu s jezičnim razvojem, izraziti svoje potrebe, misli i osjećaje na standardnom hrvatskom jeziku– birati i koristiti se odgovarajućim riječima u govoru– na pravilan način koristiti se novim riječima u svakodnevnom govoru– pravilno izgovarati riječi, paziti na mjesto naglaska i rečeničnu intonaciju– uočiti razliku između hrvatskog standardnog jezika i zavičajnog govora– pažljivo slušati pitanja i odgovarati cjelovitom rečenicom– pripovijedati o stvarnom i nestvarnom događaju– usmeno prepričavati; pričati prema poticaju– kazivati pjesme naizust– pažljivo i kulturno slušati sugovornike– čitati latinični tekst i pisati latiničnim pismom– razumjeti sadržaj književno umjetničkog teksta– zamijetiti ritam/rimu/srok– izraziti svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon čitanja književnog teksta i povezati ih s vlastitim iskustvom– sudjelovati u scenskom izvođenju teksta– riječima i slikom izraziti o čemu tekst govori– odrediti glavni događaj, vrijeme (tijek događanja) i mjesto događanja u tekstu– uočiti likove i izraziti svoje mišljenje (vrednovati postupke) o ponašanju likova u književnu djelu– slušati, razumjeti i parafrazirati poruku– razlikovati monolog/dijalog/ govornik/sugovornik– prepoznati i oblikovati kraću obavijest– izvijestiti o obavljenom zadatku– oblikovati i pisati kraći sastavak	Језик Pravogovor i jezično izražavanje	Usvajanje novih riječi i njihova značenja Cjelovita rečenica u usmenom izražavanju Glas, slovo, riječ, rečenica Imenice, vrste, rod i broj imenica Glagoli Pridjevi Veliko početno slovo Sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom Umanjenice i uvećanice Riječi s ije/je/e/i Kratice s točkom i bez točke Dvotočje i zarez u nabranjanju Vrste rečenica po značenju (izjavna, upitna, usklična) i obliku (jesna i niječna), poredak riječi u rečenici Pričanje, prepričavanje, opisivanje (lika, predmeta, krajolika) i izvješćivanje o događajima Pripovijedanje o stvarnom i nestvarnom događaju Stvaranje zajedničke priče prema poticaju Pisanje kraćeg sastavka Izvješćivanje o obavljenom zadatku Obavijest Izražajno kazivanje stihova napamet Rima/srok Čitanje po ulogama Rasprava, govornik, sugovornik, dijalog, monolog Čitanje Igrokaz (scensko/lutkarsko izvođenje) Bogaćenje rječnika: leksičke i sintaksičke vježbe Obavijesni tekstovi: izbor iz enciklopedija i časopisa za djecu (<i>Smib</i> , NIU) Hrvatska riječ – podlistak za djecu (<i>Hrcko</i>) Obrazovni digitalni mediji.

	<p>Književnost – hrvatska – zavičajna</p>	<p>Poezija Zvonimir Balog, <i>Karneval</i> Božidar Prosenjak, <i>Prošlo je ljeto</i> ili Stanislav Femenić, <i>Škola zove, Stakleni most</i> Ratko Zvrko, <i>Mladi Zagreb</i> Tin Kolumbić, <i>Majčina ljubav</i> Zlata Klarić-Kišur, <i>Riječi</i> Luko Paljetak, <i>Ljubav do ušiju</i> Milan Taritaš, <i>Pisanice</i> Darko Cindrić, <i>Ah, proljeće, Što mi je donio sveti Nikola</i> Pajo Kanižaj, <i>Šiša kiša, Domovina</i> Stjepan Jakševac, <i>Školjka</i> Sanja Pilić, <i>Škola je gotova</i> Aleksa Kokić, <i>Sveta noć</i> Marina Vujčić, <i>Ljubavni lanac</i> Nevenka Videk, <i>Od malena zrna do kruha crna</i></p> <p>Proza Sandra Ružić-Čajavec, <i>Je li ovo smiješna priča</i> Tin Kolumbić, <i>Badnji dan</i> Mladen Kopjar, <i>Odbrojavanje</i> Sanja Pilić, <i>Maškare, ah, maškare, Dan planeta Zemlje i divnih dječaka</i> Željka Horvat-Vukelja, <i>Galeb Mate</i>, ulomak iz knjige <i>Putovanje patuljka Zvončića</i> Marinko Marinović, <i>Cvitnica</i> Mato Lovrak, <i>Izlet u grad</i>, ulomak iz dječjeg romana <i>Vlak u snijegu</i> Nada Iveljić, <i>Šestinski kišobran</i> Smilja Kusar Pupovac, <i>Tatin dan, Stara maslina</i> Dubravko Horvatić, <i>Grički top</i> Sanja Polak, <i>Darujte slikovnice</i> Harriett Diller, <i>TV program</i> Ema Pongrašić, <i>Sve moje mame</i> Mišo Kranjec, <i>Dom i domovina</i> Durica, strip</p> <p>Dramski tekstovi Dražen Šola, <i>Svađa</i> Miro Gavran, <i>Stare cipele</i> Sanja Petrov, <i>Vitamini i minerali</i> Ksenija Grozdanić, <i>Ljetno jesenski razgovor</i></p> <p>Domaća lektira 21. Mato Lovrak, <i>Vlak u snijegu</i> 22. Ivana Brlić-Mažuranić, <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i> 23. Luko Paljetak, <i>Miševi i mačke naglavačke</i> 24. Vladimir Nazor, <i>Bijeli jelen</i> 25. Sanja Polak, <i>Dnevnik Pauline</i> 26. Sanja Pilić, <i>E bas mi je žao, Hoću i ja</i> 27. Stanislav Femenić, <i>Ludi kamen</i></p>
2. Elementi nacionalne kulture		
<ul style="list-style-type: none"> – navesti kulturno-povijesne znamenitosti Republike Hrvatske i njihove značajke – prepoznati elemente i vrijednosti tradicijske kulture i baštine – poznavati značajne blagdane i običaje vezane uz njih – poznavati obrt/zanat značajan za očuvanje kulturne baštine i tradicije Hrvata – otplesati jedan tradicijski ples i poznavati dijelove nošnje u kojoj se pleše – navesti odlike nacionalne kuhinje i poznavati načine pripremanja jela – pjevati narodne i dječje pjesme primjerene dobi – ilustrirati svoj doživljaj pročitanoj tekstu – različitim tehnikama izraziti svoju kreativnost na zadanu temu. 	<p>Povijest i geografija, tradicijska kultura i baština</p> <ul style="list-style-type: none"> – blagdani i običaji – zanati/obrti – folklor i nošnja – kazalište, film – nacionalna jela 	<p>Kulturno-povijesne znamenitosti Hrvatske (Crkva sv. Marka u Zagrebu, dakovačka katedrala, osječka tvrđa)</p> <p>Tradicija izrade čipke – Paška čipka</p> <p>Dječje tradicijske igračke iz Hrvatskog zagorja</p> <p>Kravata, licitarsko srce, narodne nošnje</p> <p>Bjeloglavi sup</p> <p>Blagdani: Božić, Uskrs i običaji koji se odnose na ta dva najveća kršćanska blagdana</p> <p>Godišnja doba, mjeseci</p> <p>Stari zanati. Izrada predmeta od prirodnih materijala: čamac, bure, drvene klopke, papuče, tambure, zvečke, šling, slike od slame, posude itd. (jedan po izboru)</p> <p>Narodni ples i tradicijska nošnja po izboru (Mazuljka/Taraban)</p> <p>Nacionalna jela po izboru iz jednog dijela Hrvatske i Vojvodine (Srbije)</p> <p>Stare igre i igračke</p> <p>Kazališna predstava ili filmsko ostvarenje po izboru (<i>Zagonetni dječak</i>)</p> <p>Kulturne manifestacije u zajednici – upoznavanje s kalendarom, razgovor i posjet odabranim manifestacijama</p> <p>Izbor prigodnih tekstova iz časopisa <i>Smib</i>, <i>Hrvatska riječ</i> – podlistak <i>Hrcko</i>.</p>

	<p>Glazbena kultura – pjevanje – slušanje</p>	<p>Himna – <i>Lijepa naša domovino</i> – državna himna Republike Hrvatske Pjesme – <i>Al' sam rđav</i> (Marjan Kiš) – <i>Srce</i> (pjesma za Materice) – <i>Bubamara</i> Narodne pjesme – <i>Sadila sam bosiljak</i> (Slavonija) – <i>U to vrijeme godišta</i> – božićna narodna – <i>Sidi dida na jendeku</i> – narodna – Pjesme u izvedbi <i>Kraljica Bodroga (Pjesma nad pjesmama, Klada, ...)</i> Igre uz pjesme i pokrete – didaktičke igre – <i>Mi selu idemo</i> (kraljička pisma) – <i>Jutro na selu</i> (D. D. Denačić – A. Kokić) – <i>Jastuk tanca</i> (bunjevačka igra) – <i>Sirotica</i> (bunjevačka igra) – <i>Mali ples</i> – narodna Duhovna glazba – <i>Svim na zemlji mir veselje</i> (božićna) – <i>Radujte se narodi</i> – <i>Tiha noć</i> – <i>Kirie Eleison</i> Preporučene skladbe za slušanje u 3. razredu: – <i>Divojačko kolo</i> – <i>Kolo igra, tamburica svira</i> (S. Mukić – N. Kujundžić) – <i>Kad zasniva tamburica jasna</i> – Pjesme u izvedbi <i>Kraljica Bodroga (Pjesma nad pjesmama, Klada, ...)</i> Glazbeno-scensko djelo – <i>Šumska kraljica</i> (Franjo Štefanović) Druge pjesme i igre po izboru nastavnika prikladne dobi učenika.</p>
	<p>Likovna kultura</p>	<p>Izrada i oslikavanje čizmica za Sv. Nikolu Božićni ukrasi Šaranje pisanica Izrada plakata (mozaik i dr. tehnike) Izrada maski i štapnih lutaka potrebnih za igrokaz Izrada čestitki Strip Licitarsko srce (brašno, voda, šećer) Narodni običaji (slobodna tehnika)</p>

Ključni pojmovi sadržaja: hrvatski jezik, gramatika, književnost, običaji, glazba, tradicija

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* čine dva velika predmetna područja: *Hrvatski jezik i književnost* te *Nacionalna kultura*. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: *Hrvatski jezik* – 36 sati, *Nacionalna kultura* – 36 sati. Područja su kompatibilna i prožimaju se te se ne mogu proučavati zasebno.

Hrvatski jezik izučava se na sadržajima iz područja književnosti, prirode i društva, tradicijske kulture, glazbene i likovne kulture. Preporuča se nastavu *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* izvoditi u dvosat, tj. dva sata uzastopno, da bi se preporučeni sadržaji mogli povezati u cjelinu. Sadržaje predmeta treba tematski povezati. Nakon odabira okosnice sata/teme, potrebno je sve dijelove programa povezati: sadržaje iz jezika, književnosti i sadržaje iz nacionalne kulture.

Program *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* usmjeren je na ishode. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje učeći taj predmet.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentiran na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je kontekstualizirati program potrebama konkretnoga odjela ili skupine učenika, imajući u vidu sastav i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale kojima će se koristiti, tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže, izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od danih ishoda i sadržaja, stvara se godišnji ili globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni ili operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju dalje izvođenje ishoda na razini određene nastavne jedinice.

Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti, kao i uporaba različitih izvora znanja (tekstovi, film, glazba itd.). U etapi planiranja nastave i učenja važno je imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo te da ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima u udžbeniku pristupiti selektivno. Osim udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja, poput filma, glazbenog događaja, posjeta ustanovi kulture itd. Preporuka je da se učenicima ne zadaje domaća zadaća. Učenicima se mogu preporučiti književna djela za neobvezno čitanje u skladu s dobi i zanimanjima (*domaća lektira*).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

HRVATSKI JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim hrvatskim jezikom, kao i za uporabu lokalnoga materinskoga govora.

Gramatika

U programu su navedeni novi sadržaji iz gramatike, ali podrazumijeva se da se gradivo povezuje sa sadržajima obrađenim u prvom i drugom razredu.

Osnovna znanja iz morfologije proširuju se u vezi s imenicama, pridjevima i glagolima. Kad su u pitanju posvojni pridjevi, gradivo iz gramatike treba povezivati s pravopisom. Kako bi se odredio rod i broj pridjeva, treba ponoviti rod i broj imenica i ukazati učenicima na slaganje pridjeva s imenicom u rodu i broju, bez uvođenja novih termina.

Vrste riječi uočavati najprije na izdvojenim primjerima, a zatim uvježbavati na rečenici.

Nastavu gramatike treba povezivati s nastavom književnosti tako što književni tekstovi iz *udžbenika* mogu poslužiti za gramatičku anali-

zu i kao primjer uporabe vrsta riječi u rečenici i različitim vrsta rečenica po obliku i značenju.

Pravopis

Pravopisna pravila učenici trebaju usvajati postupno, uz ponavljanje i vježbanje već naučenog i uz usvajanje novih sadržaja, i to putem različitih vježbanja kako na razini riječi tako i na razini rečenice.

Pisanje višečlanih geografskih naziva potrebno je povezati s nastavom prirode i društva – zavičajnom geografijom.

Poželjno je napraviti korelaciju s nastavom matematike u vezi s pisanjem kratica za mjerne jedinice.

Jezično izražavanje

Područje Jezično izražavanje obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje.

Usmeno izražavanje učenika treba razvijati u razgovoru u kojem se usmjeravaju na jasno, precizno i razgovjetno izgovaranje rečenica, poštujući intonaciju i pravilno naglašavanje u rečenicama. U vođenom razgovoru o književnom ili neumjetničkom tekstu ili o određenoj temi, učenici odgovaraju na pitanja, postavljaju pitanja, iznose svoja mišljenja i stavove. Učenici se ohrabruju na oblikovanje usmenih poruka u kojima će iznijeti informacije na primjerima iz svakodnevnog života. Učitelj treba stvarati prilike i poticati učenike da govore, iznose informacije, svoja mišljenja, osjećanja itd.

U trećem razredu trebalo bi poticati učenike na prepričavanje, pričanje i opisivanje, na sažet i opširan način kako usmeno tako i pismeno. Prepričavanje mora imati svoj cilj, treba biti planski i usmjeren. Prije prepričavanja sadržaje učenicima treba protumačiti/analizirati, predočiti i objasniti.

Pričanje predstavlja stvaralačko izražavanje bez obzira na to je li u pitanju stvarnost ili fantazija. Najčešće se počinje pričanjem doživljaja, potom događaja. Potrebno je ukazati učenicima da zanimljivo pričanje treba biti dinamično, da mogu slobodnije iznositi osobne doživljaje, stavove, biti maštoviti i originalni te se emocionalno i slikovito izražavati.

Opisivanje – treba osposobljavati učenike da pažljivo promatraju, uočavaju, otkrivaju, zapažaju, uspoređuju pa tek onda danu predmetnost misaono zaokružuju i jezično oblikuju. Učenici bi trebali lokalizirati ono što opisuju i iznijeti osobni stav/odnos prema danoj pojavnosti.

Izvršćem se na jasan, objektivan i sažet način govori o nekom događaju. Na tom uzrastu potrebno je samo ukazati učenicima na osnovne odlike tog oblika izražavanja: na točnost prenošenja podataka, na autentično predstavljanje činjenica, na jednostavnost, na odsustvo osobnog komentara, subjektivnog i imaginarnog doživljaja.

Tijekom nastave, učenicima bi trebalo ukazivati da je neophodno govoriti onako kako to zahtjeva komunikativna situacija i s njom uskladiti jezične mehanizme što se ostvaruje različitim programskim vježbama (pravopisne, jezične, leksičko-semantičke i govorne vježbe).

Pravopisne vježbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, a naučena provjere. Trebalo bi primjenjivati jednostavne pravopisne vježbe. Pri ovladavanju pravopisnim načelima, prikladne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, vježbe dopunjavanja i izbora pravilnog oblika riječi.

Jezična kultura učenika njeguje se i aktivnostima u igri, posebno jezičnim vježbama, na primjer, razgovor s književnim likom, zatim situacijske igre, odnosno stvarne situacije. Mogu se odabrati i proširivanje i dopunjavanje rečenica različitim vrstama riječi, promjena reda riječi u rečenici, promjena duljine rečenice i slično.

Primjenom leksičko-semantičkih vježbi kod učenika, stvara se navika za promišljanje i traženje odgovarajućih jezičnih izraza za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovom rječniku. Govorne vježbe kod učenika potiču maštu i kreativnost zbog čega bi ih trebalo češće primjenjivati u nastavi jezične kulture. Na tom uzrastu prikladne mogu biti sljedeće govorne vježbe: recitiranje, izražajno čitanje, scensko prikazivanje dramskog/dramatiziranog teksta i slično.

Obvezno je zahtijevati uporabu riječi hrvatskoga standardnoga jezika i poticati učenike da govore cjelovitim rečenicama. Učenici tako upoznaju nove riječi, situacije i bogate svoj rječnik. Učitelji trebaju paziti na pravilnu artikulaciju glasova, s učenicima komentirati odslušano, uočavati odstupanja i razlike od hrvatskoga standardnoga jezika te ukazivati na njih.

Književnost

Okosnicu programa književnosti čine predloženi tekstovi. Program dopušta nastavniku dopunjavanje ili zamjenu jednog njegovog dijela (30%) predloženih tekstova za obradu s tekstovima po vlastitu izboru. Izbor tekstova treba biti prilagođen dobi učenika. Tako osmišljen program omogućava primjenjiv i kreativan pristup književnim sadržajima. Učitelj planira njihov ostvaraj u skladu s individualnim karakteristikama učenika radi dostizanja ishoda učenja. Predloženi sadržaji iz književnosti služe razvijanju ljubavi i njegovanja materinskoga jezika te poticanju učenika na jezično izražavanje. Oni su okosnica usmene komunikacije koja se odvija na satu. Također služe bogaćenju rječnika i jezičnog izraza učenika te upoznavanju, razvijanju, čuvanju i poštivanju kulturnog identiteta te kulturne baštine.

Osim korelacije između tekstova i sadržaja iz različitih područja programa, neophodno je uspostaviti i vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora biti upoznat sa sadržajima predmeta *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture* prethodnih i narednih razreda radi poštovanja načela postupnosti i sustavnosti. Horizontalna korelacija uspostavlja se s nastavom prirode i društva, likovne kulture, glazbene kulture i vjerske nastave. Korelativnost se postiže prikladnim kombiniranjem sadržaja (obveznih i odabranih po vlastitu izboru, u skladu sa zanimanjima skupine učenika).

Mogući primjeri funkcionalnog povezivanja programskih sadržaja iz književnosti, svijeta oko nas, likovne kulture, glazbene kulture i vjerske nastave su sljedeći:

– **tema Moja domovina:** Mišo Kranjec, *Dom i domovina*, Dubravko Horvatić, *Grički top*, Pajo Kanižaj, *Domovina*, Ratko Zvrko, *Mladi Zagreb*, Željka Horvat-Vukelja, *Galeb Mate*, ulomak iz knjige *Putovanje patuljka Zvončića*, himna *Lijepa naša* – slušanje i pjevanje, *Dan neovisnosti Republike Hrvatske*

– **tema Blagdani i običaji:** Zvonimir Balog, *Karneval*, Milan Taritaš, *Pisanice*, Darko Cindrić, *Što mi je donio sveti Nikola*, Nevenka Videk, *Od malena zrna do kruha crna*, Tin Kolumbić, *Badnji dan*, Mladen Kopjar, *Odbrojavanje*, Sanja Pilić, *Maškare, ah, maškare*, Marinko Marinović, *Cvitnica*, razlikovanje i korištenje hrvatskoga standardnoga jezika i zavičajnoga govora, slušanje i pjevanje hrvatskih božićnih i uskrasnih pjesama, izradu božićnih i uskrasnih ukrasa, božićni i uskrasni običaji u zavičaju i u Hrvatskoj.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Radi dostizanja ishoda, prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na dalje aktivnosti. Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat takva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno ocjenjivanje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: ostvarivanje praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosije učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika, nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim, treba se koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

2. МАКЕДОНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Назив на предметот **МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА**

Цел **Целта на учењето на предметот *Македонски јазик со елементи на национална култура* е учениците да овладеат со основните карактеристики на македонскиот литературен јазик заради правилно усно и писмено изразување, негујувајќи ја свеста за важноста на улогата на јазикот и националната култура во зачувувањето на националниот идентитет; да се оспособат за интерпретација на одбрани книжевни и други уметнички дела од македонското и светското килтурно наследство заради негувањето на традицијата и културата на македонскиот народ и развивањето на интеркултуралноста.**

Одделение **Трето**
Годишен фонд на часови **72 часа**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	СОДРЖИНИ
<p>По завршеното одделение ученикот ќе биде во состојба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – чита со разбирање различни текстови; – разликува книжевни видови: лирска и епска песна, расказ, басна, бајка, роман и драмски текст; – ги одреди темата, редоследот на настаните, времето и местото на случувањето во прочитаниот текст; – ги именува главните и споредните ликови и да ги разликува нивните позитивни и негативни карактеристики; – ги воочи основните карактеристики на лирската песна (стих, строфа и рима); – ја разбира идејата во книжевното дело; – ги воочи основните карактеристики на народната бајка; – ја разликува народната од авторската бајка; – ги претстави главните карактеристики на јунаците; – ја воочи компарацијата во литературното дело и да ја разбере нејзината улога; – ја разликува дескрипцијата од нарацијата во литературното дело; – ги покаже примерите на дијалог во песната, расказот, и драмскиот текст; – го воочи куморот во литературното дело; – идентификува облици на релјефот во Македонија; – прибере и претстави податоци за минатото на предците и крајот од кој дошле; – го лоцира на картата крајот од кој дошле неговите предци; – ја развива свеста за сопствените корени и идентитетот, културата, обичаите и традицијата; – ги лоцира на географската карта Огридското, Преспанското и Дојранското Езеро; – ја препознава важноста на државните празници; – ги користи временските одредници (година, деценија, век) при опишувањето на случки; – ја согледава важноста и улогата на истакнати личности во даден историски контекст; – користејќи дадена информација да препознава историјска личност и да ја сместува на лентата на времето; – ги образложи причините и последиците на настанокот на востанијата; – ги образложи причините и последиците на исламизацијата; – на историската (географската) карта да ги лоцира местата на кои се подигнати востанија; – реално да ги проценува своите знаења, своите можности и да разбира уште на што треба да работи да би ги унапредил своите знаења и умеања; – ги споредува историските појави во народните песни и изворите за одредена случка; – чита текст почитувајќи ја интонацијата на реченицата/стихот; – изразно рецитира песни и чита прозни текстови; – изведува драмски текстови; – ги применува основните правописни правила; – јасно и разбирливо да ги изговара расказната, прашалната и заповедната реченица, почитувајќи ги соодветната интонација и логичниот акцент, паузите, брзината и темпото; – употребува глаголи во сегашно, минато и идно време; – спои повеќе реченици во пократка и подолга целина; – писмено прераскажува прочитани текстови, содржини на она што го репродуцирал наставникот, другарот, родителот, некој роднина, што слушнал на радио емисија, телевизија, филм и др.; – зборува за доживеано, врз основа на зададени слики или зборови и др.; – ги опишува карактеристичните обележја на лицата, предметите, животните, растенијата, појавите и др. – учествува во разговор почитувајќи ги вообичаените правила на комуникација и внимателно да го слуша соговорникот. 	<p>КНИЖЕВНОСТ</p>	<p>ШКОЛСКА ЛЕКТИРА</p> <p>Лирска поезија Бистрица Миркуловска: <i>Татковино</i> Македонка Јанчевска: <i>Есен</i> Стојан Тарапуза: <i>Детскиот сон</i> Драган Јаневски: <i>Дожд</i> Блаже Конески: <i>Од возот</i> Ненад Џамбазов: <i>На мојата мајка</i> Вилос Подгорец: <i>Пенерутка</i></p> <p>Проза Избор на куси народни умотворини Михаил Ренцов: <i>Моето детство</i> Горјан Петревски: <i>Вредното девојче</i> Гроздана Олујќи: <i>Љубовта на стакларот</i> Томе Богдановски: <i>Цвеќињата на Октомври</i> Јадранка Клисарова: <i>Новогодишен поклон</i> Доситеј Обрадовиќ: <i>Лавот и глувчето</i> (споредување на двата јазика – македонскиот и српскиот) Тихо Најловски: <i>Весна црта</i> Македонска народна приказна: <i>Итриот селанец</i> Григор Прличев: <i>Килим</i> Ванчо Николески: <i>Првиот училишен ден</i> (извадок од детскиот роман „Гоце Делчев“); Лав Толстој: <i>Дедото и внукот</i> Стеван Раичковиќ: <i>Бајка за белиот коњ</i> Македонска народна бајка: <i>Страчката со страчињата</i></p> <p>Драмски текстови Еди Мајоран: <i>Овоина караница</i> Александар Поповиќ: <i>Ледот се топи</i></p> <p>Популарни и информативни текстови Избор од илустрирани енциклопедии и списанија за деца за важните личности за македонскиот јазик, књижевност и култура, важна личност од родниот крај и др.</p> <p>ДОМАШНА ЛЕКТИРА Глигор Поповски: <i>Бајка за детето Вилан</i> Браќа Грим: <i>Бајки</i> (по избору) Нецати Зекирија: <i>Орхан</i> Епски народни песни</p> <p>Книжевни поими: – лирска песна, – химна, – епска песна, – народна бајка, – авторска бајка, – роман, – компарација, – дескрипција, – дијалог, – нарација, – драмско дејство.</p>

	<p align="center">ЈЕЗИК</p> <p align="center">Граматика, правопис и ортоепија</p>	<p>Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменце (личне заменце); глаголи; лице и број глагола. Подела речи на крају реда (граница на самогласник). Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: <i>-ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки</i>). Речца <i>не</i> уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа). Сугласник <i>ј</i> (између самогласника <i>и-о</i> и <i>о-и</i>). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности). -Подела речи на слоге; – потврдне и одрчне реченице; -проста и проширена реченица; -главни делови реченице: субјекат и предикат; -именице: род и број; -глаголи - разликување временских показатеља: садашње, прошло и будуће време.</p>
	<p align="center">ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА</p>	<p>Географска карта на Република Македонија (облици на релјеф). Крајот на моите предци. Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро. Народни песни: <i>Билјана платно белеше, Сокол пие, Калино моме</i> и др. Народни ора. Коледе, Бадник, Божиќ. Песни од детски фестивали. Македонија во времето на османската власт. Облици на отпор против османската власт. Ајдучи. Востанија.</p>
	<p align="center">ЈАЗИК</p> <p align="center">Граматика, правопис и ортоепија</p>	<p>Поделба на зборовите на слогови. Именки – граматички категории. Придавки, Заменки. Глаголи – разликување на временските показатели: сегашно, минато и идно време. Потврдни и одрчни реченици. Проста и проширена реченица. Главни делови на реченицата: подмет и прирок.</p>
	<p align="center">ЈАЗИЧНА КУЛТУРА</p>	<p>Претставување, опишување на случки и предмети во куќата и во училишната, лично претставување, претставување на друго лице). Зборување за случки и доживувања, вистински и измислени (усно и писмено). Опишување на луѓе, животни и природа. Различни комуникативни ситуации (комуникација со возрасни и со врстници; во училиште, во продавница, телефонски разговор, поздравувања, честитања и сл.). Зборови со исто или слично значење; зборови со спротивно значење; зборови кои означуваат нешто смалено и зголемено (со соодветни текстови од лектирата). Правописни вежби: вежби со дополнување и избор на правилен облик на зборови; диктат, автодиктат. Јазични вежби: проширување и дополнување на реченици со различни видови на зборови, промена на редот на зборовите во реченицата, промена на должината на реченицата. Лексичко-семантички вежби: зборови со спротивно значење, промена на граматичкото лице во текстот и друго. Стилски вежби: составување на раскази врз основа на слики, зададени зборови; скратување или проширување на познати раскази (текст), сменување на крајот на расказот. Говорни вежби: рецитирање, изразно читање, сценско прикажување драмско/ драматизиран текст и сл.</p> <p>Медиумска култура: Детски филм или претстава Претставување на релјефот, градови, природни убавини и културно-историски споменици...</p>

Клучни поими на содржината: книжевност, елементи на национална култура, јазик, јазична култура.

УПАТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата на настава и учење по предметот *Македонски јазик со елементи на национална култура* во трето одделение во основното училиште се состои од четири предметни области: Книжевност, Елементи на национална култура, Јазик и Јазична култура.

Програмата на настава и учење по предметот *Македонски јазик со елементи на национална култура* заснована е на исходите, односно на процесот на учење и ученичките постигања. Исходите претставуваат опис на интегрирани знаења, вештини, ставови и вредности што ученикот ги гради, проширува и продлабочува низ сите предметни области на овој предмет. Во процесот на настава-та треба да се појде од тоа дека ученикот е во центар на воспитно-образовната работа, дека наставата е насочена кон ученикот.

I. ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Планирањето на наставата и учењето опфаќа креирање на годишните и оперативните планови, како и развивање на подготвките за час/ден/седмица. Планирањето треба да биде во координација со планот и програмата на наставата и учењето и да ги опфаќа сите програмски подрачја. *Годишниот план* се креира во форма на гантограм и го содржи бројот на часовите по областите распоредени по месеци, а во согласност со школскиот календар, планираниот фонд на часови по областите и годишниот фонд на часови. Препорачената дистрибуција на часовите по предметните области е: Книжевност – 25 часа, Елементи на национална култура – 17 часа, Јазик – 18 часа и Јазична култура – 12 часа. Сите области се преплетуваат и ни една не може да се изучува изолирано и без содејство со другите области. Меѓутоа, на секој час треба да им се посвети посебно внимание на културата на изразувањето на учениците и на културата на Македонците со нагласок на народната традиција, навиките и обичаите. Програмата овозможува корелација со предметите *Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура и Природа и општество*.

Оперативниот план содржи рубрика со операционализирани исходи, дефинирани со наставните единици, рубрика за планираната меѓупредметна поврзаност и рубрика за евалуација на квалитетот на испланираното, како и други елементи според проценката на наставникот. При креирањето на годишниот и оперативните планови неопходно е да се води сметка за школскиот календар и активностите кои го следат животот на училиштето. *Подготовката за час* подразбира дефинирање на целта на часот, дефинирање на исходите во однос на целта на часот, планирање на активностите на учениците и наставникот во однос на целта и дефинираните исходи, планираните начини за проверка на оствареноста на исходите, изборот на наставните стратегии, методите и постапките на учење и подучување.

II. ОСТВАРУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

КНИЖЕВНОСТ

Во наставата по книжевност најважно е кај учениците да се развива љубовта кон читањето, да се гради чувството за убаво и вредно, да се воспитуваа вкусот. Со читањето на книжевноуметнички текстови и со разговорот за нив на часот се гради критичкото мислење. Со дидактичките постапки треба учениците да се оспособуваат да донесуваат суд за постапките и карактеристиките на ликовите, како и за различни настани во текстот. Учениците треба да се навикнуваат да опишат доживување на прочитаните книжевни дела и да изнесат мислење за нив. Читањето бара време, истрајност и посветеност, а негувањето на овие карактеристики претставува основа за сите понатамошни учења. Особено е важно што книжевноста кај учениците интензивно развива емпатија, со тоа што од читателите бара да се стават на местото на друг и да разбираат најразлични карактеристики и постапки на ликовите. Настава книжевноста јача национални и културни идентитетот ученика, кроз упознавање своје книжевности и културе, као и книжевности и културе других народа.

Препорачаните содржини од областа *Книжевност* се совладуваат во текот на целата учебна година, од учебникот *Македонски јазик со елементи на национална култура* како основно наставно средство, така што наставникот ја планира нивната реализација во согласност со индивидуалните карактеристики на учениците и вкупните можности на колективот, раководејќи се со исходите на учењето.

При оспособувањето на учениците со помош на наставникот да ги разбираат текстовите од школската лектира, но и популарните, информативните текстови од списанијата за деца, енциклопедиите и слично, важно е да се настојува учениците да се оспособуваат за самостојно одредување на структурата на содржината (планот на текстот), главните и споредните ликови, нивните карактеристики и описите; исто така да ги воочат настаните, просторните и временските односи и битните поединости во описите

на суштествата и природата. Бидејќи текстовите од школска лектира се користат за усовршување на читањето, пишувањето и воведувањето на учениците во основните поими за книжевноста, така учениците се поттакнуваат да ги воочат ликовите во книжевното дело, нивните карактеристики и постапки; нивните емоционални состојби (радосно, тажно, смешно) и да ги разликуваат поимите добро и зло.

Обврзателниот дел на лектирата се состои, воглавно, од дела кои ѝ припаѓаат на македонската литература, дела на творци Македонци кои живеат и творат во Република Србија, но и на српската и светската литература. Изборот на дела во најголема мерка е заснован на принципот на прилагоденоста на возраста на учениците. Корелацијата со *српски јазик* овозможува полесно да се реализира наставата по литература, пред сè, кај литературните родови и видови и нивните одлики.

Учениците се оспособуваат да ги воочат непознатите и помалку познатите зборови во текстот и да го прашаат наставникот за нивно објаснување како би го разбрале што подобро значењето на текстот. Водени со прашањата учениците се оспособуваат ја откријат тематско-идејната основа на текстот (за што се говори во текстот/книгата) зависно од индивидуалните способности. Во текот на обработката на книжевните текстови учениците стекнуваат први литерарно-естетски искуства и формираат свои ставови за делото што го слушаат или читаат. Наставникот ги поттикнува учениците да ги искажуваат своите ставови.

При читањето на лирските песни учениците постапно учат да ја препознаваат и доживеат мелодичноста на песните и изразно да ги читаат и рецитираат (по избор).

При обработката на драмските текстови за деца учениците се мотивираат на многу творечки активности кои се случуваат по повод на делата (сценски настап, драмска игра, куклена игра, драмски дијалози, гледање на детски театарски претстави, снимање и коментирање на драматизирани извадоци). При тоа учениците ги усвојуваат и правилата на однесувањето во театар во рамките на воспитната дејност на училиштето. Со активно слушање, а потоа и со самостојно читање на поедноставни книжевни и други видови на текстови учениците се оспособуваат да ги доведуваат содржините во врска со илустрациите кои ги следат книжевниот, популарниот и информативниот текст.

Со содржините на програмата се сугерира систематско и постапно усвојување на книжевните поими, а на наставниците им се препорачува континуирано да воведуваат нови зборови во речничкиот фонд на ученикот, како тој би се обогатил. Усвојувањето на книжевните поими не подразбира учење на нивните дефиниции, туку нивно именување и описно образложување на поимот, воочување на неговата улога во книжевноуметничкиот текст.

Текстовите од домашната лектира придонесуваат да се стекнуваат читачки навикни. Со намера учениците да се навикнуваат на читање на лектира од обврзателниот дел и по слободен избор, се воспоставува соработка со училишниот библиотекар, а неколку часа во текот на годината можат да се реализираат во училишната библиотека.

Вештината на читање и разбирање на прочитаното се стекнува во рамките на *Јазичната култура* и при обработката на книжевноуметничките текстови. Учениците се поттикнуваат да читаат текстови во сликовници (на пример, басни, бајки и раскази).

ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА И ТРАДИЦИЈА

Запознавање на учениците со основите на културата и традицијата на македонскиот народ се врши континуирано – со основните обележја: знаме, химна; детски песни, народни умотворби, авторски уметнички дела. Учениците треба да се запознаваат со историјата на македонскиот народ, релјефните карактеристики на Република Македонија, со природните убавини, градовите и знаменитостите користејќи го учебникот, слики и документарни филмови. Континуирано треба да се негува емотивниот однос кон традицијата, културата, обичаите и навиките на македонската малцинска заедница во Србија (фолклор, народни умотворби, литература, музика, традиционални игри, обичаи, обележување

на празници, следење и учествување на манифестации...) и да се поттикнуваат врските со другите етнички заедници и култури. Македонскиот идентитет и самопочитувањето треба да се негуваат на конкретни примери, давајќи им важност на малцинските и човековите права, мултикултуралноста и толеранцијата.

Оваа подрачје се преплетува и со подрачјето литература, со читање на книжевни дела учениците сознаваат за животот на македонскиот народ во минатото и за нивните обичаи. Оваа подрачје има корелација со предметите *Природа и општество*, *Ликовна култура* (каде што е можно со цртање и бојење да се усвојат знаења низ игровни активности), *Музичка култура*, *Граѓанско воспитување и Верска настава*.

Со употреба на различни видови на дидактички игри, со слушање на песни на македонски јазик и со изучување на македонски народни ора се придонесува да се развијат љубопитноста и љубовта кон историското минато, литературата и културата на македонскиот народ. Прочитаното, слушаното и доживеаното можат да се илустрираат со цртеж или слика, во корелација со *Ликовна култура*.

Посебно е важно методите, што се применуваат, да бидат интерактивни, учениците активно да учествуваат во наставата. Се препорачува на учениците да им се презентираат песни од детските фестивали „Златно славејче“, „Поточиња“, „Супер ѕвезда“...

ЈАЗИК

Во наставата од областа *јазик* учениците се оспособуваат правилно усно и писмено да комуницираат на македонски литературен јазик. Програмата е насочена на развивање на исходите и ученичките компетенции за примената на граматичките правила во пишаната и говорната комуникација.

ГраMATИКА

Во програмата се наведени само нови содржини од граматиката, но се подразбира дека градивото се поврзува со содржините обработени во прво и второ одделение.

Основните знаења од морфологијата се прошируваат во врска со именките, придавките и глаголите, а се воведува и нов вид на зборови: заменките. Видовите ба зборови се воочуваат најнапред на изолирани примери (во основниот облик), а потоа се вежбаат и во рамките на реченицата.

Наставата по граматика треба да се поврзува со наставата по книжевност така што книжевните текстови од учебникот можат да послужат за граматичка анализа и како пример за употреба на видовите на зборовите во реченицата и различни видови на реченици според обликот и значењето. Треба да се води сметка за тоа примерите да бидат едноставни за анализа. Наставникот може и да го прилагоди текстот, така примерите да бидат типични.

Синтаксичките знаења се надоврзуваат на веќе наученото и се прошируваат со разликувањето на речениците по облик и значење.

Правопис

Правописните правила учениците ги усвојуваат постепено, со повторување и вежбање на веќе наученото и со усвојување со нови содржини, и тоа по пат на различни вежбања како на ниво на зборови така и на ниво на реченици.

Пишувањето на повеќечлените географски називи потребно е да се поврзе со наставата по *Природа и општество*.

Пожелно е да се направи корелација со наставата по *Математика* во врска со пишувањето на кратенките за мерни единици.

Правописните вежби им овозможуваат на учениците посебно да обратат внимание на правописните барања и на нивната улога во текстот. Правописните вежби претставуваат најдобар начин правописните правила да се научат, проверат, како и воочените недостатоци да се отстранат. Во оваа возраст би требало да се применуваат прости правописни вежби кои се погодни да се совлада само едно правописно правило од една правописна област. Потребно е да се подготват правописните вежби и при тоа да се по-

читуваат принципот на постапност, систематичност, единството на теоријата и праксата. При совладувањето на правописните начела можат да бидат погодни следните правописни вежби: *препишување, диктат и самостојно пишување*.

ЈАЗИЧНА КУЛТУРА (УСНО И ПИСМЕНО ИЗРАЗУВАЊЕ)

Развивањето и унапредувањето на јазичната култура кај учениците претставува една од најзначајните задачи на наставата по македонски јазик. Нејзина крајна цел е учениците да бидат оспособени квалитетно и целисходно усно и писмено да комуницираат.

Основни облици на усно и писмено изразување се прераскажување, раскажување и опишување.

Усното изразување кај учениците треба да се развива со разговор во кој наставникот ги насочува јасно, прецизно и разбирливо да ги изговараат речениците, почитувајќи ги интонацијата и правилното акцентирање во речениците. Во водениот разговор за литературниот или неуметничкиот текст или за одредена тема, учениците одговараат на прашања, поставуваат прашања, изнесуваат свои мислења и ставови. Учениците се охрабруваат да обликуваат усна порака во која ќе изнесат информации на примери од секојдневниот живот. Наставникот треба да создава можности и да ги поттикнува учениците да говорат, изнесуваат информации, свои мислења, чувства итн.

Во трето одделение учениците би требало да се поттикнуваат да прераскажуваат, раскажуваат и опишуваат на скратен и на опширан начин како усно, тако и писмено.

Прераскажувањето мора да има цел и да биде плански и насочено. Потребно е да се насочат учениците како да изберат аргументи, како да го издвојат главното од споредното и помалку битното битно и како да го следат хронолошкиот тек на содржината. Би требало да се води сметка за тоа да се прераскажуваат само оние содржини што ги илустрираат програмските барања и што им се на учениците претходно протолкувани/анализирани, предочени, објаснети.

Раскажувањето претставува творечко изразување без оглед на тоа дали е во прашање вистина или фантазија, дали станува збор за репродукција на некое доживување, настан и замислена содржина (од светот на детската мечта). Најчесто се започнува со кажување на доживувања, па потоа со настани. Потребно е да им се укаже на учениците дека интересното кажување треба да биде динамично, и дека можат послободно да ги изнесуваат личните доживувања, ставовите, да ја будат мечтата и да бидат оригинални, емоционално и живописно да се изразуваат.

Опишување – на овој вид на јазично изразување потребно е да му се пристапи посебно одговорно и да се почитуваат принципите на наставната условност и постапност при поставувањето на барањата: учениците да се оспособуваат внимателно да набљудуваат, воочуваат, откриваат, забележуваат, споредуваат, па после тоа дадената предметност мисловно да ја заокружат и јазички да ја вообличат. Опишувањето треба да се поврзе со обработката на книжевните дела, како би ја усвојувале спонтано техниката на опишување како вештина, потребно е постојано да се насочува вниманието на учениците на оние места во такви видови на текстови кои избилуваат со описни елементи (опишување на природа, годишни времиња, ентериер, предмети, растенија и животни, книжевни ликови...). Целите и задачите на овој вид на вежбања би требало постепено да се усложнува – од еднолиниски дескрипции на видливото до промисленото, аналитичко изразување на доживувањето на стварноста во која ќе бидат истакнати самостојноста и индивидуалноста на учениците.

Со известувањето на јасен, објективен и кус начин се говори за некој настан. На оваа возраст потребно е само да им се укаже на учениците на основните карактеристики на овој облик на изразување: на точноста на пренесувањето на податоците, на автентичното презентирање на аргументите, на едноставноста, на отсуството на личен коментар, субјективно доживување и имагинарно. Не е потребно да им се зададе на учениците да напишат извештај, туку би требало да се поттикнуваат кратко усно да известата за себе (на

пример за завршена задача дома) во вид на одговор на прашања што ќе ги поставува наставникот. На овој начин учениците ќе вежбаат да бидат економични и прецизни при изразувањето.

Варирањето на језичниот израз се однесува на специфичниот избор и комбинацијата на језичните средства. Со помош на книжевни и не книжевни текстови на учениците би требало да им се укаже на различните можности на употреба на зборовите, синтагмите и речениците во формалните/неформалните јазични ситуации, како и на промената на нивното значење во зависност од контекстот. Во текот на практичната настава на језичната култура на учениците би требало да им се укаже дека е неопходно да зборуваат онака како тоа го бара комуникативната ситуација и со неа да ги усогласат језичните механизми.

Во текот на наставата по језична култура би требало учениците да се оспособат правилно да пополнуваат различни едноставни образци; на пример, образец за зачленување во библиотека или во спортски клуб, пишување на покани за роденден и слично.

На оваа возраст се реализираат различни програмски вежби (правописни, језични, лексичко-семантички и говорни вежби).

Јазичната култура кај учениците се негува и низ игровни активности, посебно со јазични игри. Видовите на игрите потребно е да се изберат според интересирањата на учениците или во контекстот на наставната содржина. Тоа можат да бидат разговорни игри, на пример, разговор со книжевен лик, потоа ситуационски игри, односно вистински ситуации. Можат да се изберат и проширување и дополнување на реченици со различни видови на зборови, промена на редоследот на зборовите во реченицата, промена на должината на реченицата и слично.

Лексичко-семантичките вежби служат да се богати речникот на учениците и да им се укаже на различните можности при изборот на зборови и изрази и да се упатат на нивна поцелисходна употреба. Видот на овие вежби, исто така, треба да се усогласи со интересирањата на учениците и наставните содржини. Смеслата за прецизно изразување и разбирање на значењата на зборовите и изразите се развива со различни вежби, на пример *описување на растенија и предмети*, а за учениците на оваа возраст предизвикувачки можат да бидат и вежби со *дополнување на реченици* (на пример, да се дадат реченици во кои недостасува глагол).

Говорните вежби кај учениците ја поттикнуваат мечтата и креативноста поради тоа би требало почесто да се применуваат во наставата по језична култура. Говорните вежби се во функција на изградување на добар језички вкус, елоквентност и флуентност во изразувањето. На оваа возраст најпогодни можат да бидат следните говорни вежби: рецитирање, изразно читање, сценско прикажување на драмски/драматизиран текст и слично.

Ни една школска писмена задача не се изработува во трето одделение.

III. НАЧИН НА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

Мора секогаш да се има во вид суштинската задача на овој предмет: учениците да научат да зборуваат на македонски литературен јазик, убаво да пишуваат, изразно да читаат и да стекнат вештина во јазичната исправност, пред сè, да ја почитуваат и вреднуваат традицијата на својот народ и да го сочуваат сопствениот идентитет. Наставата мора да биде насочена кон ученикот, треба да доминираат разни облици на дијалог во интеракции: наставник – ученик, ученик – наставник и ученик – ученик.

Наставата треба да се креира и презентира на интересен начин, да им се прилагоди на учениците, како без потешкотии би ја усвојувале во функционално знаење што ќе им користи во понатамошното школување. Наставникот мора функционално да применува разновидни методи: набљудување, забележување, метод со илустрации, текст метод, дијалогски, монолошки, компаративни, аналитичко-синтетички метод...

Потребно е да се применуваат и различни облици на работа: фронтален, индивидуален, работа во пар, работа во групи, работилничка работа. Наставата треба да се конципира така да ги

развија интересирањето и љубовта кон читањето; негувањето на националната култура и традицијата, како и толеранцијата и почитувањето на другите народи, култури и традиции.

Корелација се воспоставува, пред сè, со наставата по *Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура, Природа и општество, Верска настава и Граѓанско воспитување*.

IV. СЛЕДЕЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Следењето на напредувањето и оценувањето на постигањата на учениците е формативно и сумативно и се реализира согласно со *Правилникот за оценување на учениците во основното образование и воспитување*. Процесот на следење и вреднување на еден ученик треба да се започне со иницијална проценка на нивото на кој се наоѓа ученикот. Иницијалната проценка, следењето и вреднувањето на резултатите на напредувањето на ученикот се во функција на постигнувањето на исходите. Секоја активност е добра можност за проценка на напредувањето и давање на повратни информации, а учениците треба да се оспособуваат и охрабруваат да го проценуваат сопствениот напредок во остварувањето на исходите на предметот, како и напредокот на другите ученици. Секој наставен час и секоја активност на ученикот е можност за формативно оценување, односно регистрирање на напредокот на ученикот и упатување за понатамошните активности поради напредување. Наставникот во текот на процесот на настава и учење континуирано и на примерен начин му укажува на ученикот на квалитетот на неговите постигања така што повратната информација треба да биде прилагодена, доволно јасна и информативна како би имала улога на поттикнувачка повратна информација.

Формативното вреднување е составен дел на современиот пристап на наставата и подразбира проценка на знаењата, вештините, ставовите и однесувањето, како и развивање на соодветни компетенции во текот на наставата и учењето. Формативното мерење подразбира прибирање на податоци за постигањата на ученикот и изработка и водење на портфолио на ученикот, што подразбира:

- собирање на показатели (активности на ученикот, непосредна комуникација, реализација на задачи, детски изработки, творби, искази, описувања, раскажувања, прераскажувања и сл.) за секој ученик посебно;

- однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна активност или студии на случај, при што наставникот ја бележи фактичката состојба;

- инструменти кои се однесуваат на секое програмско подрачје поединечно и во кои наставникот внесува податоци за постигањата на ученикот во однос на сите развојни аспекти (интелектуалните, емоционалните и психомоторичките) кои се поттикнуваат со програмата и насочени се кон проверката на остварените исходи.

Проверувањето на знаењето треба да се реализира со разни постапки и форми: усно, преку говорни, писмени, сликовно-писмени вежби, вежби со подвлекување, заокружување; практично преку презентација и сл.

Врз основа на сите податоци добиени со следењето на постигањата и формативното оценување, наставникот ја опишува развојната состојба за секој ученик одделно, во рамките на секое програмско подрачје, а на крајот на првото и второто полугодие со сумативно вреднување, со описна проценка.

Портфолиото треба, во текот на целата година, да им биде достапно на родителите за да можат да го следат напредувањето и постигањата на своите деца.

Работата на секој наставник се состои од планирање, реализирање, следење и вреднување. Важно е наставник континуирано да следи и да вреднува диференцирано, освен постигањата на учениците, и процесот настава и учење, како и себе си и сопствената работа. Сè што ќе се покаже како добро и корисно, наставник и понатаму ќе го користи во својата наставна пракса; сè што ќе се покаже као недоволно ефикасно и ефективно, би требало да се унапреди.

3. НЕМАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЈЕМЕНТИМА НАЦИОНАЈНЕ ГРУПЕ

<p>Fach</p> <p>Ziele</p> <p>Klasse</p> <p>Jahresstundenzahl</p>	<p>Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten</p> <p>Ziele des Faches <i>Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten</i> sind das systematische Beherrschen von Regeln der deutschen Bildungssprache in ihrer mündlichen Ausdrucksweise, die Entwicklung des Bewußtseins über die Rolle der Sprache im Aufbau der nationalen Identität, das Verstehen von ausgewählten literarischen und anderen Kunstwerken der Deutschen, die in den deutschsprachigen Ländern leben, wie auch der Donaueschwaben wegen Achtung der Tradition, der Kultur und der Entwicklung von Interkulturalität als der Lebensweise der modernen Gesellschaft.</p> <p>Dritte</p> <p>72 Stunden</p>
---	--

LERNERGEBNISSE Nach dem bearbeiteten Themenfeld/Thema wird der Schüler fähig sein:	THEMENFELD/THEMA	INHALTE
1. Deutsche Sprache und Literatur		
<ul style="list-style-type: none"> – seine Bedürfnisse, Gefühle und Gedanken seinen Sprachkenntnissen gemäß auszudrücken und sich dabei an die Verhaltensregeln zu halten; – einige Unterschiede zwischen der deutschen Bildungssprache und dem Donaueschwäbischen zu erkennen; – den ausgesprochenen Laut und den geschriebenen Buchstaben zu unterscheiden; – den Unterschied zwischen phonetischem und orthographischem Bild des Wortes zu erkennen; – die Buchstaben <i>sch</i> und <i>tsch</i> richtig zu schreiben; – die Wörter, die mit <i>sp</i> und <i>st</i> beginnen, zu schreiben und auszusprechen; – die Wörter, die Diphthonge <i>eu</i> und <i>äu</i> enthalten, zu schreiben und auszusprechen; – den Großbuchstaben richtig zu verwenden; – ausgesprochene Wörter und Sätze zu unterscheiden; – mit Verständnis zu lesen; – Das richtige Wort zu finden und sich der neuen Lexik in der Alltagssprache zu bedienen; – den Fragen des Sprechers zuzuhören und auf sie mit vollem Satz zu antworten; – thematisch die Wörter und Sätze in einen logischen Text zu verbinden; – die Gegenstände aus der nahen Umgebung mündlich zu beschreiben; – Texte nachzuerzählen; – Bildgeschichten und Erlebnisse zu erzählen. – einen Unterschied zwischen dem Gedicht, Märchen und dramatischen Text zu machen; – die Hauptfiguren zu erkennen und ihre positiven und negativen Eigenschaften zu unterscheiden; – kürzere Texte auswendig zu lernen; – an der szenischen Darstellung eines Textes teil zu nehmen; – der Botschaft zuzuhören, sie zu verstehen und zu paraphrasieren; 	<p>Sprache und sprachliche Äußerung</p>	<p>Wortschatzerweiterung, lexikalische und syntaktische Übungen. Das Erlernen von neuen Wörtern und ihrer Bedeutung. Satzbau in der mündlichen Kommunikation. Begrüßung, Kennenlernen. Freies und gelenktes Sprechen. Erzählen, Nacherzählen, Beschreibung. Rezitieren. Drama, dramatische Texte, szenische Darstellung. Szenische Darstellung eines Textes (Drama, Puppenspiel); Kindervolksgedichte und Spiele. Sprach- und –Situationsspiele. Reale und Simulationssituationen. Audiovisuelle Texte. Kurzkinofilm. Hörverstehensspiele. Abzählreime.</p>
	<p>Literatur</p> <ul style="list-style-type: none"> – der deutschsprachigen Ländern (BR Deutschland, Österreich, Schweiz) – der Donaueschwaben 	<p>Gedichte</p> <p>Siegfried Buck: <i>Moli in der Schule</i> Michael Ende: <i>Die Rüpelschule</i> Ursula Wölfel: <i>Oktober</i> Monika Minder: <i>Wer bin ich?</i> Jutta Richter: <i>Die mutige Maus</i> Monika Minder: <i>Im Frühling</i> Heinrich Seidel: <i>April</i> Elke Bräunling: <i>Ein gelber Sonnen- Sommertraum</i> Zählreime nach Wahl. Dusan Radovic: <i>Песма о плавоm зeуy, (Das Gedicht vom blauen Hasen), Übersetzung Masa Dabic</i> Dusan Radovic: <i>Зоравуца, (Trinkspruch)-Übersetzung Masa Dabic</i></p> <p>Prosa</p> <p>Werner Ferber: <i>Der erste Tag in der Schule</i> Katja Reider: <i>Der neue Lehrer</i> Elke Bräunling: <i>Großvater sucht die Farben des Herbstes</i> Krista König: <i>Schulweggeschichten</i> Irene Hoppe: <i>Glücksboten für das neue Jahr</i> Cornelia Scholtes u.a.: <i>Faschingsrätsel</i> Christine Nöstlinger: <i>Mini muß Ski fahren – Teil 2</i> Barbara Rose: <i>Pino traut sich</i> Ursula von Kuester: <i>Lustiges Landleben</i> Gebrüder Grimm: <i>Краљ жаба Der Froschkönig</i></p> <p>Drama</p> <p>Gebrüder Grimm: <i>Schneewitchen und die sieben Zwerge</i> Die Sendung mit dem Elefanten- Folge 308 : <i>Strassenverkehr</i> Kurzspiel - <i>Kasperl feiert Fasching</i></p> <p>Texte zum Lesen und Schreiben: Sandra Duscher: <i>Recht Schreib-Stars 1</i>. Oldenburg, München, 2016 Günther Gramsamer, Franz Hölzner: <i>Sicher zum Grundwortschatz</i>, Klett, Leipzig, 2006</p>
2. Ethnokulturelle Komponenten		
<ul style="list-style-type: none"> – ethnokulturelle Komponenten und Werte zu erkennen; – die Merkmale der Kindertracht von Donaueschwaben zu nennen; – Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen den Kindertrachten der Donaueschwaben und der Serben festzustellen; – die Feier der sogenannten Fünften Jahreszeiten vor dem 40 tägigen Fasten (<i>Fasching</i>) zu erkennen – die Unterschiede zwischen den Darstellungen der gleichen Jahreszeiten bei Serben und bei den Donaueschwaben festzustellen; – einige Ähnlichkeiten und Unterschiede in der Darstellung der religiösen Feiertagen bei Serben und bei den Donaueschwaben; – einige Glückssymbole bei den Donaueschwaben zu nennen; – einige Glückssymbole bei Serben zu nennen; – einige Gerichte der donauschwäbischen Küche zu nennen; – einen donauschwäbischen Volkstanz zu spielen; – einen Teil oder die ganze Handlung eines Kinderspiels oder 	<p>Geschichte, Ethnokultur</p> <ul style="list-style-type: none"> – Feste – Volkstrachten – Deutsche Küche – Volkstanz – Theater, Film 	<p>Feste: <i>St. Martin, St. Nikolaus, Weihnachten, Ostern</i> in deutschsprachigen Ländern und bei den Donaueschwaben. <i>St. Nikolaus, Weihnachten</i> und <i>Ostern</i> bei den Serben. Volkstanz: <i>Kuhtrab-</i> Tanz der Donaueschwaben in der Batschka . Kindertracht der Donaueschwaben. Kindertracht der Serben. Volksspeise der Donaueschwaben und der Deutschen: <i>Weißwurst, Schwarzwaldtorte</i>. Gerichte die man in serbischen Familien kocht und deren Namen deutscher Abstammung sind: <i>Suppe und Rindfleisch, Grünzeug, Milchbrot, Schneenockerln, Gugelhupf, Apfelstrudel</i>. Gerichte, die während des Karnevals vorbereitet werden. Puppentheaterspiel. Kindertheaterspiel, Kinderfilm nach eigener Auswahl. Kulturveranstaltungen und Besuch bei dem Verein der Donaueschwaben. Texte nach eigener Auswahl aus der Schülerzeitschrift <i>Mini Spatenpost</i>.</p>

Kinderfilms zu erzählen; – einige gemeinsamen Gerichte der donauschwäbischen und der serbischen Küche zu nennen. – Volkslieder und Kinderlieder, die zum Thema Feste, Jahreszeiten und das Alltagsleben haben zu singen – Hörtexte zu illustrieren; – mit verschiedenen Techniken seine Kreativität auszubauen.	Musik – Singen – Zuhören	Zuhören und Singen 1. Wilhelm Topsch: <i>Alle Kinder gehen in die Schule</i> 2. Martina Schwarz: <i>Das ist unser Klassenzimmer</i> 3. Günter Kretschmann: <i>Was bringt uns der Herbst?</i> 4. Kinderlied: <i>Der Verkehr hat drei Gesichter</i> 5. Stephen Janetzko: <i>Hix-Hex-Hexe</i> 6. Stephen Janetzko: <i>Wir wünschen ein gutes neues Jahr</i> 7. Volkslied: <i>Schneeflöckchen, Weißröckchen</i> 8. Volkslied: <i>Häschen in der Grube</i> 9. Volkslied: <i>Kuckuck, Kuckuck ruft aus dem Wald</i> 10. Rolf Zuckowski: <i>Besuch auf dem Bauernhof</i>
	Kunst	Weihnachtsschmuck. Basteln und Bemalen von Laternen für <i>Sankt Martin</i> . Basteln von Glückwunschkarten zu Weihnachten und Neujahr. Schreiben von Grußkarten zu Weihnachten und Neujahr. Basteln von Masken und Kostümen zum Karneval. Ausarbeiten einer thematischen Posterpräsentation (<i>Klassenzimmer, Winterzauber, Bauernhof</i>) Bemalen von Mandalas. Gegenstände und Figuren in Malbüchern ausmalen. Arbeit mit Textilien: Die Ausarbeitung vom Modell der Donauschwaben - Volkstracht. Geschriebene Texte- Märchen illustrieren.

Schlüsselwörter: Sprache, Sprachäußerung, Literatur, Tradition, Kultur

DIDAKTISCHE UND METHODISCHE UMSETZUNG DES CURRICULUMS

Das Curriculum für das Fach *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* besteht aus zwei Fachbereichen: *Deutsche Sprache und Literatur* und *Ethnokultur*. Die Unterrichtsstunden sollten nicht aufgrund der Fachbereichen aufgeteilt werden, aber in jeder Stunde soll der deutschen Kultur und der Kultur der Donauschwaben in Serbien, mit einem Schwerpunkt auf Volkstradition und Bräuche, Aufmerksamkeit geschenkt werden. Beide Bereiche verflechten sich, und keines kann isoliert ohne Zusammenwirken mit anderen Bereichen gelehrt werden. Wir empfehlen jedoch eine grobe Aufteilung: *Deutsche Sprache* - 30 Stunden und *Ethnokultur* - 42 Stunden.

Die deutsche Sprache wird durch die Inhalte Kinderliteratur, Naturkunde, traditionelle Kultur, Musik und Kunst gelehrt. Alle diese Inhalte sollte man gegenseitig verbinden und gleichzeitig einem bestimmten Thema (Jahreszeiten, Traditionen, Gastronomie der Donauschwaben ...) den Vorrang geben. Um die vorgeschlagene Inhalte in eine Einheit verknüpfen zu können, wird eine Doppelstunde (90 Minuten) empfohlen.

Das Curriculum für das Fach *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* baut auf den Lernergebnissen, dem Lernprozess und dem Lernerfolg auf. Die Lernergebnisse schließen die Beschreibung von integriertem Wissen, Fähigkeiten, Einstellungen und Werten, die der Schüler entwickelt, ein.

I. UNTERRICHTSPLANUNG

Das auf Lernergebnisse eingestellte Curriculum gibt den Lehrern mehr Freiheit, mehrere Möglichkeiten bei der Gestaltung des Unterrichts. Die Rolle des Lehrers ist dieses Curriculum an die bestimmte Zielgruppe (Klasse) anzupassen und dabei die Sprachkenntnisse, die Zusammensetzung der Klasse und die Merkmale der Schüler, Lehrwerke und Lehrmaterialien, die technische Ausstattung der Schule, die Ressourcen, Möglichkeiten und Bedürfnisse der lokalen Gemeinschaft, in der sich die Schule befindet, zu beachten. Von den gegebenen Lernergebnissen und Inhalten ausgehend, erstellt die Lehrkraft zunächst ihren Jahresplan, aus dem sie später ihre operative Pläne entwickelt.

Bei der Unterrichtsplanung sollte man darauf achten, dass das Lehrwerk nicht den Inhalt des Faches bestimmt, das es ein Lehrmittel ist. Deswegen ist es sehr wichtig die im Lehrwerk gegebenen Inhalte selektiv einzusetzen. Neben dem Lehrwerk, als einer der Wissensquellen, soll die Lehrkraft den Schülern ermöglichen, auch andere Lernquellen zu nutzen wie Film, Musik, Besuch in einer Bibliothek. Es wird empfohlen, den Schülern keine Hausaufgaben aufzugeben, aber man könnte ihnen einige literarische Werke zum fakultativen Lesen empfehlen. Bei der Planung des Lehr- und Lernprozesses sollten das

Wissen, die Erfahrung, die intellektuellen Fähigkeiten und die Interessen der Schüler berücksichtigt werden.

II. DURCHFÜHRUNG DES CURRICULUMS

DEUTSCHE SPRACHE UND LITERATUR

Die vorgeschlagenen Inhalte im Bereich der *Literatur* werden durch das ganze Jahr über mit Hilfe von Lehrbüchern, Arbeitsblättern als Grundmaterial für die Arbeit und mit Hilfe von Audio- und Videoaufnahmen bearbeitet, so dass der Lehrer entsprechend den individuellen Eigenschaften der Schülern und den Lernergebnissen entsprechend seinen Lehrplan vorbereitet.

Pflichtlektüre sind hauptsächlich Werke, die zu dem nationalen Korpus gehören, die mit Werken der zeitgenössischen Kinderliteratur angereichert werden. Die Auswahl der Werke basiert hauptsächlich auf dem Prinzip der Altersangemessenheit, so dass am häufigsten Kindergedichte und Kindergeschichten vorkommen.

DEUTSCHE SPRACHE

Im Sprachunterricht wird die mündliche Kommunikation in der deutschen Bildungssprache entwickelt .

Bei den Schülern sollte man die Verwendung von Wörtern und ihre richtige Aussprache in der deutschen Bildungssprache fördern.

Das Zuhören ist eine wichtige Tätigkeit in der Kommunikation. Im Unterricht sollte das sorgfältige Zuhören, das Verstehen des mündlichen Textes und die richtige Reaktion geübt werden. Dies wird durch Hörübungen erreicht. Im Unterrichtskontext hören die Schüler zu, was andere sagen, und das bestätigen sie durch Wiederholung oder durch Paraphrasieren des Audiotextes. Aufmerksames Zuhören wird in simulierten Situationen (Sprach- und Situationsspielen) praktiziert. Spiele für die Entwicklung des aufmerksamen Zuhörens werden im Rahmen des Unterrichts mit einer bestimmten Aufgabe ausgeführt (*Erkenne, wer spricht; Hör, wie ich spreche - leise, langsam, schnell ..*) Die Lehrkraft sollte auch auf die richtige Aussprache der Laute achten und die Aussprache der Bildungssprache und der Sprache der Donauschwaben mit den Schülern besprechen.

Die richtige Aussprache kann man einüben auch durch:
Erzählen d.h. Nacherzählen des gehörten Textes
Beschreibung der unmittelbaren Umgebung, Tiere, Früchte, Kleidungsstücke

Reproduktion - Bildbeschreibung oder Bildgeschichten
Simulation realen Situationen –Dialoge (auf dem Weg zur Schule, auf dem Bauernhof), Gespräch mit der ungehorsamen Puppe oder mit einer

literarischen Gestalt
Wortspiele - Buchstabenspiele, Rebusse

Lesen und Schreiben

Den Unterricht von Lesen und Schreiben sollte auf mehreren Ebenen durch das Prinzip der Individualisierung verwirklichen. Inhalte, Methoden und Techniken sollten an die Kapazitäten und Bedürfnisse der Lernenden durch das Verwenden vom differenzierten Unterricht angepasst werden.

Während dieser Zeit sollen die Schüler einüben alle entsprechenden Texte zu lesen, die Laute richtig auszusprechen, Wörter richtig zu betonen und die richtigen Wörter in Sätzen zu unterstreichen. Es ist notwendig, die individuellen Fähigkeiten des Schülers in Rücksicht zu nehmen. Jedes Kind liest in seinem eigenen Tempo und nach seinen Fähigkeiten. Es ist wünschenswert, häufig das Niveau der Lesetechnik und des Leseverstehens zu prüfen. Im Prozess der Leseübung können Spiele mit Lauten und Wörtern, Sprachspiele (Rebusse, Ergänzungsübungen, Kreuzworträtsel) verwendet werden. Auf diese Weise lernen die Schüler neue Inhalte, neue Situationen, sind motivierter und die Atmosphäre ist angenehm und entspannt. Es ist wichtig, die erworbene Kenntnisse in den serbischen Sprachstunden bei dem Bearbeiten des lateinischen Alphabets zu verwenden.

Schreiben sollte geübt werden:

– durch Abschreiben, durch Ergänzung des Satzes mit Hilfe von Bildern, durch Sätze bilden aufgrund einer Reihe von Bildern, durch Diktatschreiben, durch Schreiben unabhängiger Sätze und kürzerer Texte.

Neben dem Erlernen der Form und der Richtung des Buchstabenschreibens sollte auch auf die räumliche Orientierung in den Heften geachtet werden. Das Schreiben von Buchstaben beschränkt sich auf eine oder zwei Zeilen in einem Heft.

Während dieser Zeit sollte der Schüler die Grundtechniken des Lesens und Schreibens erlernen. Die Verbesserung der Lesetechniken sollte durch die Texte eingeübt werden, die für das entsprechende Alter kurz, dynamisch, interessant sind. Besondere Achtung sollte auf die gelesene Wörter, Sätze und Texte gelegt werden.

DEUTSCHE LITERATUR

Das Curriculum sieht die Bearbeitung von kurzen literarischen Texten vor. Das Curriculum ermöglicht der Lehrkraft ihrer Wahl nach ein Werk mit einem Anderen zu ersetzen oder auszutauschen (30%). Auf diese Weise wird ein flexibler und kreativer Umgang mit literarischem Inhalt angeboten. Die Lehrkraft plant die Umsetzung des Curriculums im Einklang mit den individuellen Eigenschaften der Schüler um die Lernergebnisse zu erreichen. Bei der Bearbeitung eines literarischen Textes ist seine Präsentation wichtig. Die Lehrkraft kann selbst oder mit Hilfe von authentischen Audio- und Videoaufzeichnungen den Text präsentieren.

Weiterhin kann man zur Darstellung des Inhalts Folgendes verwenden:

Pantomime (als eine Art Drama Techniken), sowie auch das komplette physikalische Antwort-Verfahren, es sehr beliebt und effektiv, nicht nur für diese Altersgruppe, sondern auch später. Sie ist besonders für Schüler mit kinästhetischem Lernstil geeignet (das Übersetzen des ausgesprochenen Wortes in Bewegung und umgekehrt). Pantomime eignet sich für die Einführung und Einübung von allen Wortarten.

Dialogmodellen (als Grundlage für „Nachahmen“) sind sehr effektiv für die Sprachentwicklung. Wenn die spontane Kommunikation unter den Schülern fehlt, kann die Lehrkraft Puppen verwenden - einfache Puppen oder Puppen aus Plüsch, aus Socken oder Papier - und so macht sie ein entsprechendes Dialogmodell. Die Lehrkraft kann sich mit der Puppe, die Fragen stellt, an die Schüler wenden. Die Schüler werden schnell und einfach Antworten geben können, aber auch Fragen stellen. Natürlich ist es notwendig, eine geeignete Umgebung zu schaffen, wo die schüchterne Schüler zum Sprechen ermutigt werden können.

Neben der Korrelation zwischen den Texten ist es notwendig, dass der Lehrer eine vertikale Korrelation zustande bringt. Der Lehrer sollte mit dem Inhalt des Faches *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* vertraut sein, um das Prinzip der Stufenmäßigkeit zu respektieren.

Die horizontale Korrelation bringt der Lehrer zustande, in Verbindung vor allem mit den Fächern Naturkunde, Kunst, Musik, Reli-

gion, als auch mit den Inhalten der Ethnokultur d.h. mit der Kultur der Donauschwaben.

Mögliche Beispiele der Inhaltsverbindung aus dem Bereich Naturkunde, Ethnokultur, Kunst, Musik:

Thema: Volkstradition

– Beispiel 1: Prosa: Ursula Wolff: *Oktober* (Naturkunde), Prosa: Elke Bräuling: *Elke Bräuling: Großvater sucht die Farben des Herbstes* (Naturkunde, Ethnokultur), Lied: Günter Kretschmann: *Was bringt uns der Herbst?* (Musik); Poster-Präsentation zum Thema *Herbst*, Apfelveckocher (Kunst, Ethnokultur)

– Beispiel 2: Prosa: Irene Hope: *Glücksboten für das neue Jahr* (Naturkunde, Ethnokultur), Stephen Janetzko: *Wir wünschen ein gutes neues Jahr* (Musik) Basteln von Glückssymbolen aus verschiedenen Materialien: Papier, Textilien, Holz...(Kunst), Poster-Präsentation: *Glückssymbole bei den Donauschwaben und bei den Serben*

SOZIOKULTURELLE KOMPETENZ UND DIE ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN

In dem Unterricht des faches Deutsch mit ethnokulturellen Komponenten gilt eine besondere Aufmerksamkeit der soziokulturellen Kompetenz, als einem Teil des Weltwissens über die Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den kulturellen und kommunikativen Modellen der Bevölkerungsmehrheit und der Minderheit. Die Schüler sollten allmählich die Kultur der Donauschwaben kennenlernen.

Einen besonderen Aspekt der soziokulturellen Kompetenz ist die interkulturelle Kompetenz, die die Bewusstmachung des Anderen, das Kennen und Verstehen der Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den Welten, der Sprachgemeinschaften innerhalb sich der Schüler bewegt, einschließt. Die interkulturelle Kompetenz beinhaltet auch die Toleranzentwicklung und die positive Einstellung gegenüber den individuellen und kollektiven merkmalen der Sprecher von anderen Sprachen, den Angehörigen der anderen Kulturen, die sich in einem größeren oder geringeren Maß von der eigenen unterscheiden. Also mit allmählichem Einführen von soziokulturellen Inhalten auf dem niedrigsten Sprachniveau (Kennenlernen, Singen von entsprechenden Liedern u.ä.) wird der Entwicklung einer interkulturellen Persönlichkeit beigetragen, durch das Bewusstmachen von Werten verschiedener Kulturen und Entwicklung der Fähigkeit, die erworbenen interkulturellen Erfahrungen in das eigene kulturelle Verhaltens-, und Glaubensmodell zu integrieren.

III BEGLEITEN UND BEURTEILEN DES LERNPROZESSES UND DES UNTERRICHTS

Das Begleiten und die Beurteilung von Schülerleistungen ist in der Funktion der Erreichung von Lernergebnissen und beginnt mit der Beurteilung des Eingangsniveaus im Verhältnis zu dem was im Lernprozess beurteilt wird. Jede Aktivität ist eine gute Gelegenheit für die Beurteilung von Lernfortschritten und für Rückmeldungen. Jede Unterrichtsstunde und jede Schüleraktivität ist eine Gelegenheit für die formative Beurteilung dh. für das Registrieren von Lernfortschritten und für das Planen von weiteren Aktivitäten.

Die formative Beurteilung ist Bestandteil des modernen Unterrichts und beinhaltet die Beurteilung von Wissen, Fertigkeiten, Einstellungen und Verhalten, wie auch die Entwicklung von entsprechenden Kompetenzen im Lehr- und Lernprozess. Bei der formativen Beurteilung werden Informationen über Lernfortschritte gesammelt und die meisten Techniken, die dabei eingesetzt werden, sind: Durchführung von praktischen Aufgaben, Beobachten und Notieren von Schüleraktivitäten im Unterricht, Lehrer - Schüler Kommunikation, Führung von Schülerregister (Lernfortschritt Map) usw. Die Ergebnisse der formativen Beurteilung sollen am Ende des Unterrichtsmoduls summativ in einer Bewertung – Note zusammengefasst werden.

Die Arbeit jeder Lehrkraft besteht aus Planen, Durchführen, Begleiten und Beurteilen. Es ist wichtig, dass die Lehrkraft andauernd nicht nur die Schülerleistungen und den Unterrichtsprozess begleitet und beurteilt, sondern auch sich selbst und die eigene Tätigkeit. Alles was zu guten Ergebnissen führt, wird die Lehrkraft weiter in ihrer Unterrichtspraxis einsetzen und alles was nicht genug effektiv und effizient ist, sollte geändert werden.

4. ВЛАШКИ ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Numilji lu kurs	VUORBA ŠI KULTURA VLAHA
Cilju	Cilju lu invčamintu lu vuorba vlaha je di sã ŝkuolari invjeacã zakuoanjilji lu vuorba vlaha in kare triabje sã ŝcije sã skrije ŝi sã vorbaskã, sã o kunuoaskã, sã invjeacã sã tulmaŝaskã aljeasã teksturj din literaturã, sã sã invjeacã se pasterjeadzã adetutlji ŝi tradicija ŝi sã inbuogacaskã kultura vlaha.
Razu	Atrilija
Fuondu di ŝasurj prã an	72 di ŝasur

Dipa ŝe ogoajje ku tjema ŝkuolarju o sã puoatã ŝi:	TJEMA	SUCINUTU
<p style="text-align: center;">AŽUNSU</p> <p>Dipa ŝe ogoajje ku tjema ŝkuolarju o sã puoatã ŝi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aljagã vuorba ŝe invacã din alce ljimbi ŝi vuorbje; - inčaljagã sučinutu lu tjeckstu di literaturã karje ŝečeaŝce; - kunuoaskã subjektu ŝi predikatu; - kunuaske numiturilji ŝi verburlji; - aljagã ruodu ŝi numãru lu numiturj; - aljage forma lu verburlj ku karje sã spunje vrjeamja di aku, vrjeamja ŝe a tjeckut ŝi vrjeamja ŝe vinje - Numilji lu numjerj pina la 1000 - ŝimãj sã priaksuje sã puoatã sã numaskã stvarurj ŝi stforurj, ŝcije sã spunã kum is, sã spunã lukratura, objektu, numitu, relacije ljegače di vrjeame ŝi luok, sã puoatã sã spunã rugamintu or kuomandã 	VUORBA VLAHA	<ul style="list-style-type: none"> - Rekapitulacija lu aja ŝe je lukrat in razu al intinj - Tjecksturilji vlasãŝc skrisã or ŝtãmpujice prã cirilicã ŝi latinjicã; - Vežbujitu di analizã ŝi sintjezã; vežbujitu di laksikã ŝi sintaksã - Suarta lu vuorbje: numiturilji ŝi ŝi verburlji - Numiturilji: ruodu ŝi numaru - Suarta dã numiturj - Numãratu ŝi skrisu lu numjerj pina la 1000 - Numitu lu stvarurj ŝi stforurj, kum is, lukratura, objektu, numitu, relacije ljegače di vrjeame ŝi luok, rugamintu or kuomandã
<ul style="list-style-type: none"> - puoatã sã inčaljagã vuorbje kunoskuče din vuorba din tematikã kunoskutã dikã sã vorbjeaŝce merjeau ŝi dikã sã ponovjeaŝce di mãj mulče uorj; - aljagã vuorba lu nastavnjik, dijaluogurj skurče, povjeŝe ŝi kinčise in teme kunoskuče karje aude in zbuor or di prã snimkurj; - aljagã ŝi reaguje la skurče porinjã karje is ljegače di aluj iskustvã ŝi di aja ŝe je lukrat la ŝas (kematu la žuoakã, kuomandujitu, instrukcije ŝi aŝa in rind...); - askulče ku inčaljes; - vjeažbuje tehnika lu ŝečitu la glas (ritmu, artikulacija ŝi akcentu); - fije kadri sã ŝečaskã la glas teksturj skurče ku tematikã kunoskutã, da praurmã ŝi teksturj ku tematikã njedokunoskutã; - ŝečeaŝcã ku inčaljes skurče skrisã ŝi ilustrujice teksturj ku tematika kunoskutã; - skrije tuoacã sluovilji (mãj ku sama sluovurlji karje nus in ljimba ŝirbaskã: i, a, ŝ, ž, dz); - proskrije frãzurj skurče; - skrije diktat skurt; - proskrije, inpljinjeaŝce ŝi skrije vuorbje ŝi frãzurj skurče in ljegatura ku teksturj skrisã karje is kunoskuče; - skrije aluj numje, poljakra ŝi atrjesa; - ŝcije sã skrije čestitka; - kunuoaskã sluovilji, vuorbilji ŝi frãzurilji skrisã karje ŝcije sã vorbaskã ŝi ja sama di ŝiamnurj di interpunkcije; - kunuoaskã elementurlji di gramatikã: - sã sã askulče ku ljimba in rind ku nivou di formã in komunikacije (ma ruog, fala or mulcamãsk, nuje la ŝe...); - inčaljeagã ŝe skrije in tekstur skurče ŝi ilustrujice din tematikã kunoskutã; - đea raspuns skris la intrabarja pruostã; - spunã din gurã di temã kunoskutã, ŝingur or ku ažutarja lu nastavnjik; - puoatã sã prospunã film skurt, dijaluog, or tekst lukrat prã un plan ku intrabarje; - puoatã ŝingur ŝi ku ažutarja lu nastavnjik sã deklamuje skurče lekcij in ljegaturã ku tema ŝe je lukratã la ŝas katind la sljikã, strip or la rindu di sljiŝ, da ŝi firdã jeal; - ŝcije ku pruoasče vuorbje sã spunã di stvarurj ŝi stforurj; - puoatã sã fakã komunikacije in karje inŝkimbã informacije skurče di teme kunoskuče; - puoatã sã inŝkimbje in vuorbã kiča frãzurj ljegače di situacije di intuoatãdži; 	KULTURA LU LJIMBÅ/VUORBÅ	<ul style="list-style-type: none"> - ŝkuala – numilji lu ŝkualã - Traju in ŝkualã - Dživa ŝkuolji - Fameljija - Prijacinji ŝi komŝijilji - Praznjiku la kasã: kematu la guoŝc, aŝcetatu lu guoŝc, dusu in guoŝtije - ŝe sã lukrã in kujnã – gačitu minkãrji - ŝe sã lukrã in kupatilã - Ruoŝtutu lu stan or kasã - Oraŝu ŝi satu - Kum je oraŝu inparcãt - in parku lu oraŝ - La stanjica di vuoz or autobus - Saobračaju in oraŝ - Drumajitu in luok mãj mare - La farmã - Spuortu - Minkarja di plaŝearje - Minkarja zdravinã - Inbrãkamintu, inčalcãmintu: sfarurilji di inbrakat ŝi inčalcar disprã vreamje - ŝkuala ŝi biblioteka - Puoŝta - tramãŝu prã kãrc, čestitkurilji ŝi razglednjicã - Dusu in pozoriŝtã - Dusu in bioskop - Dusu in muzej - Katatu la ŝas
<ul style="list-style-type: none"> - kunuoaskã rima, struoŝa ŝi vjersu in poezije; - kunuoaskã ŝi sã aljagã kinčiku ŝi povasta; - vadã in povastã potrivjala, vrjeamja ŝi luoku unde ŝuoã sa potrivit; - vadã junaŝi ŝi sã aljagã inrã aja ŝe je ia jej bun din aja ŝe je njebun; - spune ŝe gindeaŝce di aja ŝe lukrã junaŝi in kinčik or in povastã; - kunuoaskã ŝumalka ŝi sã o inčaljagã; - kunuoaska basna ŝi sã o inčaljagã; 	LITERATURA VLAHA	<ul style="list-style-type: none"> - Povjeŝilji vlasãŝc aljeasã di nastavnjik in rindu ku anji lu ŝkuolarj. - ŝumjelŝilji vlasãŝc. - Basnjilji vlasãŝc - Kinčisilji vlasãŝc aljeasã di nastavnjik in rindu ku anji lu ŝkuolarj

-ajbã kontakt ku stvarilji karje is komponenc lu tradicija ši kultura vlahã ši kind sã fak prã un model dñn tradicije ši kind sã kunosk ku jealje in ambijentu autentik;
 - recituje la kñciše or prezãntuje la scenã povješć dñn folkloru vlahilor ljegaće dñi praznjiše (kum is: Ažunu, Krašunu, Pašćilji...);
 - sã kunuoskã lukru ku mñnjilji ljegat dñi praznjiše ši dži marj (ćirtajitu, fãrbujitu uoavilji, fakutu la maskã...);
 - ñnpreunje sã fakã materijal ilustrujit ši ljegat dñi kultura vlahilor (foto-album...);
 - aflje še žuokurj sã žuoakã la zavjećinj ši dži marj;
 - sã ñvintã singur sã skrije in vuorba vlahã (poezije, povješć...);

KULTURA ŠI TRADICIJA VLAHA

-Сїнта Мајка Марије ку ној сїї фије! – ругамїнту власѣск
 - Ажуну шїи Крашуну , празньїк
 - Пашћїли
 - Завјешњїли шїи дзи марј
 - Ше је запису – луокурљи сфїнцїше
 - Кум шїи кїнд жуоку жукам – музика шїи жуоку
 - Нам вуорбїт пїнн їн муоара ну мам дус – крједзуту
 - Привјет, фтосїт – ађет
 - Слуобадзїту лу апã – ађет

INSTRUKCĪJILJI DĪ DIDAKTIKĀ ŠI METUODIKĀ DĪ REALIZACĪJA LU PROGRAM

Programu dñi edukacĳje ši ñnvacatu lu *Vuorba ši kultura Vlahã* are patru tjeme: Vuorba Vlahã, kultura lu ljmibã/vuorbã, literatura Vlahã, Kultura ši tradicĳja Vlahã.

Īn atriljja raz krjesk kompetencijilji lu školarj: sã ñnvacã elementurlji dñi vorbit, sã ñnvacã skrisu ši sećitu. Škuolari ñnvacã sã askulće ku modelul ljmibi še a ñnvacat numa in māj lung monolog ši dijalog dikãt in razu al ñntñnj, sã ñnvacã sã skrije in o formã frumoašã, askultñnd sã ñncaljagã frãzurj māj ñnvrzĩće kum je numit ku programu.

Programu dñi edukacĳje ši ñnvacatu lu *Vuorba ši kultura Vlahã* je fundat prã ažunsurj.

Še sadržaj o sã aljagã sã lasã lu oćitul, da ra fi bun dñi sã sadržaju lu asta parće lu program dñi ñnvacamñnt realizaskã ku muzika ši žuoku (askultat la kñciše dñi kopij, kunoskutu ku instrtumenturlji , ku žuokurlji), ku povješć, adeturj ši aluor aratat kum la šas aša ši la priredburj..

VUORBA VLAHA

Īnvaljitu lu kultura lu ljmibã/vuorbã je una dñn mājmarj daćinj lu edukacija dñi ljmiba/vuorba ku elementurlji lu kultura lumnji. Asta tjemã, makrã dikã je pusã ka o tjemã aljeasã, trĩabje sã sã ljeaze dñi lukratu lu tjeksturj dñi literaturã ka ši ku ñnvacatu lu gramatikã ši ortografije. Tuot aša, ši lukratu la tjeksturj dñi literaturã ši lukru la gramatikã ši ortografije trĩabje sã sucĩnã pastratu lu kultura spusã ši skrisã.

Vorbitu dñn gurã sã lukrã prñn žuoakã ši aktivnosturj ku karje sã vjeazbujje komunikacĳja Škuolarji puot sã povĩastuje katñnd la sljikã or rñndurj dñi sljiš. Puot sã propovĩastuje tjekstu karje a askultat sumjearnjik or la sećit.

Dñi la škoularj sã ašćatã sã puoatã sã ñntñlpinje grupj dñi vuorbje dñi vro tjemã ši spusurj dñn vuorbje še is daće. Trĩabje sã šćije sã spunã še gindesk dñi tjekstu še a sećit (dñi še la fuost drag ši dñi še), sã spunã kum je numit tjekstu, kum kjamã autuoru, junaku ši aluj vrjedujealje. Trĩabje sã šćije sã dzikã fala ši sã kaće ažutamñnt. Singur trĩabje sã spunã (duoa tri spusurj) dñi aluor fraće or suorã, dñi drugarj dñn škuoalã, dñi vijaca la škuoalã, dñi vro šuoava še a petrekut, dñi vro potrivjealã karje lji sa potrivjit

Ortografije sã ñnvacã pristã vjezbujitu ku sistjem (dikatu dñi ortografije, ñndirjeptatu lu sminćiturilji in tjekstu še je dat, tjesturj ku ñntrãbãrj dñn ortografije ši aša).

Nastavnjiku planirjeašće, puoartã ši organizujeašće procesu lu ñnvacamñnt (aljeaze še sã lukrã, metuođu kum sã lukrã, forma dñi lukru, tipu ši numeru dñi vjezjbj ši altã še), koordinirjeašće lukru lu škoularj dñi sã še is ij mejbun ñnpljinjeadzã ažunsurilji še is supusã. Nastavnjiku aša aljeaze vjezburilji sã puoatã škoulari mājdeas sã vorbaskã kã numa vorbind sã puoacẽ ñnvacã ljmiba

LITERATURA

Programu dñi literaturã je fakut dñn tjeksturj karje is rñndujic prñn rodurj lu literaturã – *lirjika, epika, drama* ku dodatu lu tjeksturj karje popularizãsk nauka ši karje informisãsk. Aljesu lu tjeksturj je lasat lu nastavnjik, da trĩabje sã fiye in rñndu ku anji lu škoularj.

LUKRU KU TJEKSTU

Sã aljeaze: povasta (dñn lumnje, alu autor), basna, kñcĩku, šumjels.

Šećitu – lu povješć vlasãšć skurće, tjeksturj dñn literatura frumuoašã, kñciše, basne. Vjezbujitu lu sećitu frumuos ši ñncaljes, karje je apruoapje lu vuorba dñi tuoatãdzĩ. Kñnd sã lukrã kñcĩku trĩabje vezbujit sećitu frumuos ši recitujitu.

Dñi la škoularj dñn asta vrstã sã ašćatã, sã šćije sã vadã rñndu lu potrivjelurj, junašĩ ši aj dñi lãturj, vrejeamja ši luoku unde sã potrivješće, ñnseputu, ñnklišitu ši dñisklišitu lu lukrarje, dãskrisu lu ñnokuolu ši uoamenji; porñnsilji lu šumjels; krišitura lu basne sã sã adukã in relacĳje ku potrivjelurj dñn vijacã, sã vadã elementurlji dñi fantastikã in povješć.

ELEMENTURLJI DĪ KULTURĀ ŠI TRADICIJE

Elementurlji dñi kulturã ši tradicĳje prã numãru lu šasurj numic dñi realizacĳje arje mājmarje kuprins, da prñn ja sã škoularji kunosk ku aluor kulturã ši tradicĳje kum ra pućã sã o pastrjeadzã ši ñnojaskã. Prñn mulće aktivnosturj la šasur škoularji sã kunosk ku aja kum sã faše Pašćilji, Krašunu, or praznjiku. Aša je ši ku kunoskutu lu fakutu lu boćeadz, nuntã or pomanã.

Īn kultura vlasaskã mult sã cjeanuje žuoku ši kñcĩku, dñsprã še škoularji sã ñvintã sã ñnvejacã pašurilji dñi žuok. Sã kunuosk ku instrumjenturlji dñi muzikã ku karje sã faše melodija lu žuokurj ši kñciše vlasãšć. Prĩnga aja, škoularji sã kunosk ši ku puortu vlahilor dñn aluor luok ši okuolu. Kunoskutu ku mñnkarja dñn tradicĳje sã puoacẽ faša ši ku aluor degustacĳje la kãš or la vro manifjestacĳje, la karje škoularji puot sã sã dukã ku parincĩ or in grupã ku oćitulu ši ajlale škoularj.

Ku zanaturj ši lukrurj vlasãšć batrĩnje škoularji puot sã sã kunoaskã kñnd sã duk akuolo unde sã lukrã zanatu, or la vro moarã batrĩnã, or la bašije. Dika aja nu sã puoacẽ, lu škoularj trĩabje aratat audio-video materijal dñn karje jej puot sã vadã lukrurilji ši zanaturilji batrĩnje karje Vlasi mājmult a lukrat.

Mājmult trĩabje sã sã kinuje sã sã pastrjeadzã ši pazaskã identitjetu ši adeturilji Vlahilor, ma nu numa povãstujind ma ši in praksã.

Kum sã realizuje programu

- sã faše ljegaturã ñntrã vuorbã ši sljikã, sã raspunde la pruošće ñntrãbãrj in ljegaturã ku tjekstu, realizacija lu kuomandã karje je sećitã;
 - askultat ši reagiritu la kuomanda lu nastavnjik or dñi la audio snimak (skuoalĩće, šãdz, mjerz, sãrj, žuoakã... or: ćirtãje, taje, fiarbuje, daškiye/ñkide svjeska...);

-vjezbilji dñi askultat (prã uputstva lu nastavnjik or dñi la audio-video materijal trĩabje ljegac pojmurilji in vjezbankã, ...);

- ñnpreuna fakut materijal ilustrujit (album ku sljiš,...);

- lukru in parjeakje, in miš ši marj grupj (dñjaluogurj skurće, ...); lukru in mñnj (ćirtajitu, fãrbujitu, tajatu ku fuoarfišilji, lukru ku glinamuolu or ku aluvatu, ...);

Trĩabje in tuotdñna luvat sama dñi daćina a mājmarje alu kurs: sã škoularji ñnvejacã frumuos sã vorbaskã prã vuorba vlasaskã ši šćije dñi aluor kulturã ši tradicĳje. Trĩabje bagat dñi sama še škoularji šćiu ñntñnj, ku še vin dñi la aluor kãš ši in rñndu ku aja lukrat ku tuot škoularju bãškašit, purfñnd dñi grizã ši dñi tuot kolektjivu.

PETRJEKUTU ŠI VRJEDUJALA LU EDUKACĪJE ŠI ĪNVACAT

Petrjekutu ši vrjedujala lu progrjesu škoularilor sã lukrã prã Pravilniku dã vrjedujala lu škoularj pĩnã la aoptlja raz.

Petrjekutu ši vrjedujala lu progrjesu škoularilor sã lukrã dñi sã puoatã ažuns la ažunsurj, da ñnseapje ku ocjena dñntñnj lu nivou la karje je škoularju ši in relacĳje ku karje sã ocjenjeašće kĩt progrjes a avut ši

še ocjenā o sī ajbje. Fijekarje aktivnuost arje potencial dī procjenjitu lu aja kīt sa mārs naince šī dī sī sā kapiće informacīje napuoj. Tuot šasu dī edukacīje šī aktivnuosturlji lu škuolarj je šansa dī sī sā formirjaskā ocjenā, dī sī sā registruje kīt škuolarju a mārs naince šī sīj sā spunā še trīabje šīmāj sī lukrje.

Formirjitu lu ocjenā je un nou princip īn edukacīje karje sucīnje procjenujitu lu aja še sā šcīje, še sā puoāce, cīnutu šī rīndu la lukru, ka šī īntarjitu lu kompetencīj dī vrjeamje lu eukacīje šī īnvacat.

Lukrā lu nastavnjik sā sucīnje dīn plānirjit, realizujit, petrjekut šī vrjedujit. Nastavnjiku trīabje īn kontinuitjet sī petrjakā šī ocjenjaskā dīferjencirjit prīnga aja še škuolarji a fakut, šī procjesu lu edukacīje šī īnvacat, ka šī prā jeal sīngur šī aluj lukru kum ar fī edukacija māj bunā.
